Ročník 7
Tišri 5768
Září/říjen 2007

1

המשכיל maskil

Z obsahu

Svátek sukot a jeho sociální aspekt
Bez milosrdenství k bližnímu není opravdová chazara bi-tšuva 2

Franz Kafka: Proces
Úspěšná divadelní premiéra 4

Sto let děčínské synagogy
Historie a současnost 20

Krátce

Etické otázky vznikají jenom tam, kde jde o svobodnou vůli člověka, tedy v lidském chování. A také jen tehdy, když důsledky tohoto chování nějakým způsobem ovlivňují jinou osobu. V židovské tradici se tak oblast etiky kryje s tím, co rabíni nazývali přikázání (povinnosti a závazky) člověka vůči druhému (micvot ben adam le-chavero).

Rabín Tomáš Kučera

Aplikace sladkobolného hitu v inscenaci Kafkova Procesu může vyvolat u puritánských kafkologů až dermatologicky manifestovanou alergii, ale diváci – ta zvláštní sociální skupina, pro kterou se divadlo hraje – to přijali s naprostým porozuměním.

Milan Kalina

Ortodoxní židé by se měli cítit zahanbeni, že jejich kontroloři kašrutu, kteří vydávají certifikáty masnám, prodávajícím paté de foie gras a „milk-fed“ telecí, kladou zřejmě větší důraz na detaily *šchity* než na utrpení zvířat. Každý má plné právo – z důvodů etických, historických i spirituálních – rozhodnout se pro dodržování kašrutu v souladu s židovskou tradicí. Ale podstoupit výhradní právo rozhodovat, které jídlo je povolené, rabínským autoritám, jež často ignorují posvátný princip *caar baalej chajim* a jsou často ovlivňováni finančními příspěvky podnikatelů, profitujících z nedůsledného kašrut dohledu, jistě neznamená dodržovat to nejlepší a nejvznešenější ze židovské tradice.

Z rozhovoru Aron Hirt-Manheimera s rabínem Simeon J. Maslinem

Amerika nebaží po koloniích, však sama kolonií bývala. Když někde zasáhne, je to zatracováno jako imperialistické vměšování. Když nezasáhne (třeba Haiti, Rwanda), je to důkaz neméně imperialistické arogance, sobectví. Žádný jiný stát nevydal víc peněz na zahraniční pomoc a nepřijal víc lidí na vlastní území. Nicméně Amerika zůstává tolik nenáviděná – a zároveň ovšem záviděná. Však nikde jinde není stále tak velký nával zájemců se tam vtlačit.

Ota Ulč

Franz Kafka: PROCES

Úspěšná premiéra v Divadle Komedie

foto Kamila Polívková

SVÁTEK SUKOT
a jeho sociální aspekt

***Nejen po celý měsíc elul, ale i většinu měsíce tišrej pociťujeme mnohem intenzivněji spojení mezi námi a Hospodinem. Ačkoli Roš ha-šana se nazývá Dnem soudu, kdy Všemohoucí začíná zvažovat naše skutky a o Jom kipur vynese nad námi spravedlivý rozsudek, přesto pevně věříme, že Hospodin projevuje vůči nám nesmírné* milosrdenství – rachamim.**

Tato naše víra se odráží i v textu svátečních modliteb, kde stojí: „*El melech jošev al kise rachamim – Bůh Král sedí na trůnu milosrdenství*.“ Můžeme tedy počítat nejen se spravedlivým rozsudkem – *mišpat cedek*, ale pokud se vrátíme na cestu Tóry, z níž jsme kdesi v minulém roce sešli, i s tím, že tento verdikt bude založen na Božím milosrdenství. Co si však musíme uvědomit, je skutečnost, že Bůh k nám bude milosrdný tehdy, pokud i my projevíme milosrdenství vůči našim bližním. Bez milosrdenství k bližnímu není opravdová *chazara bi-tšuva*.

Ve středu večer, 15. tišrej (26. září), začneme slavit sedmidenní svátek **Sukot – Svátek stánků**. V Dt 16,13-14 se uvádí: „*Slavnost stánků budeš slavit po sedm dní, až shromáždíš úrodu ze svého humna a lisu. Při své slavnosti se budeš radovat ty i tvůj syn a tvá dcera, tvůj otrok a tvá otrokyně, lévijec i bezdomovec, sirotek a vdova, kteří žijí v tvých branách*.“

Svátek stánků má několik významů, z nichž nejznámější je povinnost připomínat všem pokolením, že poté, kdy Hospodin vyvedl syny Izraele z Egypta, přechovával je ve stáncích (Lv 23,42-43). Talmud naopak vidí ve stáncích památku na zázraky, které Všemohoucí konal svému vyvolenému lidu při jeho východu ze země otroctví. Pesikta de-rav Kahana 169 vidí v Sukot vzpomínku na oblaka Boží slávy, která obklopila a chránila syny Izraele, podobně jako stánek chrání člověka před slunečním žárem. Podobně na význam svátku pohlížel i autor Šulchan aruchu, rabi Josef Karo (1488–1575).

Sukot má však i neméně důležitý význam ***sociální***. Již výše uvedený citát z Tóry nám zcela jednoznačně říká, kdo se má o svátku radovat. Je to otrok, otrokyně, lévijec, který nemá úděl v zemi, bezdomovec, tedy cizinec, vdova a sirotek. Nemajetné a tudíž nejvíce zranitelné vrstvy obyvatel. Naší povinností je umožnit těmto lidem slavit svátky v radosti a dostatku. V tomto sociálním kontextu na svátek pohlížel i židovský filozof Fílón Alexandrijský (20 př.o.l.–50 o.l.), který připisoval význam povinnosti sedět ve stáncích vzpomínce na dlouhé a strastiplné putování našich předků pouští, ale i to, aby si člověk připomněl chudobu, kterou naši otcové zakoušeli, i když on sám je bohatý a nic mu nechybí, proto se má vyvarovat pýchy. Rabi Šmuel ben

Meir – RaŠBaM (1085–1176) to vysvětloval podobně, když říkal, že Hospodin ustanovil svátek Sukot na období dožínek, kdy člověk sklidil bohatou úrodu, aby si uvědomil, že na poušti neměl úrodná pole, ani domy. Proto má člověk vyjít do přírody, pod suku, a děkovat Hospodinu za to, že mu dal úděl v zemi, dům a majetek. Proto Sukot, doba sklizně, je příhodným obdobím pro toho, jemuž Hospodin požehnal a rozmnožil jeho úrodu a majetek, aby pamatoval na chudé, na všechny ty, kteří jsou na tom materiálně mnohem hůře než on. Samozřejmě dnes ani v České republice a ani v samotném Izraeli není mnoho těch, kteří jsou vlastníky úrodných polí a ovocných sadů, z jejichž úrody by o svátcích štědře obdarovávali nemajetné bližní. To však není na škodu, neboť každý z nás, ať má jakékoliv zaměstnání, může právě o Vysokých svátcích, tedy nejen o Sukot, udělat něco pro chudé.

Konečně máme o Sukot dávnou tradici, že každý sváteční večer uctivě zveme z nebeských výšin do našeho stánku postupně sedm ***hostů – ušpicin***. První večer zveme Abraháma, druhý večer Izáka, dále Jákoba, Josefa, Mojžíše, Árona a nakonec krále Davida. Je to krásná tradice, ale mám za to, že jakýkoliv z praotců a velikánů našich dějin nepotřebuje mého výslovného pozvání k tomu, aby navštívil můj stánek, neboť tak může učinit sám, podobně jako prorok Elijáš se bez mého pozvání může objevit na naší rodinné sederové večeři, a to v jakékoli podobě. Proto považuji za důležité zvát do stánku ***hosty – ušpicin*** z tohoto světa. Vždyť i takové neformální pozvání na sváteční oběd či večeři do rodiny nebo rodinné suky rozzáří tvář nejednoho hosta. Nemusí se však jednat vždy jen o nemajetného člověka. Takovým pozváním projevíme nemenší míru milosrdenství i starému a osamělému člověku, pro něhož již sama skutečnost, že jsme jej na několik hodin vytrhli z osamocení, bude působit na jeho duši jako hojivý balzám. Můžeme pozvat na sváteční seudu nebo ještě lépe seudy (hostiny) i židovské studenty, kteří se od jiných studentů nijak neliší ani tím, že mají vždy hluboko do kapsy. Nejenže tak vykonáme důležitou micvu, ale – ač nepatrně, přece však – zmenšíme sociální rozdíl mezi majetným a chudým.

K tomuto tématu se váže hezký příběh o rabi Levi Jicchakovi z Berdičeva (1740–1809). Ten měl ve zvyku zvát o Sukot do svého stánku nejprostší a nejchudší souvěrce, jak bychom řekli – největší nebichy, kteří byli ve štetlu a jeho okolí. Vlídně je v suce přivítal, společně s nimi jedl pochoutky sváteční hostiny, vyslechl vše, co měli jeho hosté na srdci, a sám je poučil moudrými slovy Tóry. Mnozí lidé nad rebeho zvykem kroutili hlavou, jiní se dokonce trochu pohoršovali. Cožpak si nemůže takový cadik jako rabi Levi Jicchak vybrat ke svátečnímu stolu trochu lepší společnost?! Rebe jim na to odpověděl: „Jak víte, když nastoupí konec časů, budou všichni spravedliví pozváni do stánku z kůže levijatana (suka mi-oró šel levijatan). Samozřejmě také já tam budu chtít vejít. Avšak andělé, kteří budou strážit vchod do suky, mě určitě zastaví a rozzlobeně mi řeknou: „Jaká drzost! Člověk jako ty se odvažuje přiblížit ke spravedlivým a velikánům světa?!“ Já jim však budu moci na to odpovědět: „Také já jsem zval do své suky nejprostší a nejchudší, a vůbec jsem se za to nestyděl.“

◗ Rabín Daniel Mayer

Ilustrace: www.ldn-knigi.lib.ru

Bejt Simcha ve spolupráci s WUPJ
(Světovou unií progresivního judaismu)
srdečně zve na

ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

pátek 26. října od 18 hodin

v restauraci Mánes (Masarykovo nábřeží 250, Praha 1)

Kabalat šabat, společná večeře, studium textů, program pro děti;

vstup: 50 Kč dospělí, 30 Kč studenti, děti do 12 let zdarma – pouze pro přihlášené, přihlášky do středy 17. 10. na adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929

sobota 27. října

na Židovské obci (sál ve 3. patře), Maiselova 18, Praha 1

Šachrit – ranní bohoslužba od 10 hodin
Šiur – společné studium týdenního oddílu Tóry od 12 hodin

BEJT ELEND

ODPOLEDNÍ ŽIDOVSKÁ ŠKOLA • MÁNESOVA 8 • PRAHA 2 • ELENDE@VOLNY.CZ • 603 168 427 • 777 611 211

Z pravidelných týdenních kurzů letos opět otevíráme:

pondělí–čtvrtek v odpoledních hodinách

• výtvarná dílna • hebrejština & tradice a zvyky
• přípravný kurz bar / bat micva • kurz sebeobrany

neděle v odpoledních hodinách

• hebrejština pro rodiče i děti

• O mimořádných akcích pořádaných během roku budeme průběžně informovat. • Školní rok zahajujeme v pondělí 8. října.
• Rádi vás přivítáme, ať jste nováčci či stálice, začátečníci či pokročilí.

KURZY HEBREJŠTINY V BEJT SIMCHA

V novém roce nabízíme kurz pro začátečníky i pokročilé,
začínat se bude v říjnu, kurzy vede rabín Ronald Hoffberg.

Bližší informace na adrese kehila@bejtsimcha.cz nebo telefonicky na čísle 724 027 929.

Program Bejt Simcha

říjen 2007

pátek 5. října od 9.30 h v Bejt Simcha
Simchat Tora – ranní bohoslužba s rabínem Ronaldem Hoffbergem a Masorti

sobota 6. října od 10.00 h
Speciální sobotní ranní bohoslužba pro rodiny s dětmi, věnovaná svátku Simchat Tora – čtení z Tóry, vyprávění o Tóře, aktivity pro děti, společný oběd. Zvláštní host: Achab Haidler

sobota 13. října od 10.00 h v Bejt Simcha
Ranní sobotní bohoslužba s Masorti a rabínem Ronaldem Hoffbergem

V pátek 26. a v sobotu 27. října se v Bejt Simcha bohoslužby nekonají – zveme všechny, aby se připojili k reformnímu minjanu, vedenému rabínem Kučerou, (viz pozvánka na této straně).

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 17 do 18 hodin
(kromě pátku 26. 10.)

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovného a balného je **v ČR minimálně 250 Kč ročně**; uvedený obnos nám laskavě zašlete **složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100** u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8)

FRANZ KAFKA: PROCES

úspěšná divadelní premiéra

Letos v září se uskutečnila v hamburském divadle Deutsches Schauspielhaus mezinárodní divadelní přehlídka s názvem PROJEKTION EUROPA. K účasti byli přizváni divadelníci z šesti zemí s úkolem vytvořit šest různých evropských příběhů. Jedním z nich byl i režisér Dušan D. Pařízek, který si pro prezentaci České republiky vybral světoznámý románový fragment Franze Kafky „PROCES“.
Světová premiéra této nové scénické úpravy se konala 3. září a otevřela šestou divadelní sezónu Pražského komorního divadla na prknech Divadla Komedie. Mezinárodní premiéru mělo toto nastudování jen o několik dní později – na prestižní německé scéně Deutsches Schauspielhaus v Hamburku.

Když jsem se dozvěděl, že se Kafkův „Proces“ má objevit na divadelní scéně, byl jsem, přiznávám, k budoucímu výsledku poněkud skeptický. Víme, kolik už bylo nešťastných pokusů o literární i jevištní interpretace Kafkova stěžejního díla. Mnohdy neohrabané pokusy o jeho násilnou aktualizaci vypovídaly spíše o ambicích „vykladačů“, než o proniknutí do podstaty jednoho z nejdůležitějších děl moderní světové literatury.

Nastudování hry se ujal Dušan D. Pařízek v trojjediné roli režiséra, autora scénáře a scénografa. Řekněme hned na počátku, že měl šťastnou ruku a premiéra hry byla přijata velmi vřele.

Na minimalistické scéně, v geometrickém prostoru vytvořeném pohyblivými stěnami, se odehrává prakticky celé představení, aniž by divák pocítil újmu z neexistence jakýchkoliv rekvizit. Ty nahrazuje dobře zvolená filmová projekce, která vkusným a neokázalým způsobem pomáhá diváka „usadit“ do předváděných scén a navodit odpovídající *kafkovské milieu*. Třetí „nohou“ onoho pomyslného režisérského „dreifussu“ je vedle *prostoru, projekce* také *píseň*. Pařízek vybral notoricky známý hit autorů Ben E. Kinga, Jerry Leibera a Mike Stollera ***STAND BY ME***, který prostupuje celým představením. Aplikace sladkobolného hitu v inscenaci Kafkova Procesu může vyvolat u puritánských kafkologů až dermatologicky manifestovanou alergii, ale diváci – ta zvláštní sociální skupina, pro kterou se divadlo hraje – to přijali s naprostým porozuměním. Implementací této písně mezi chronicky známý Kafkův text dokázal režisér Pařízek umocnit divácký dojem a otevřít ➤

Proces je jedním z nejvýstižnějších podobenství existence, která byla kdy vytvořena. Dnešní doba je plná jevů svědčících o nadčasové metaforické kvalitě tohoto románového fragmentu: na jedné straně objektivní sledování osobních „dat“ z nejrůznějších oblastí života, na straně druhé stále silnější subjektivní pocit „pronásledování a utlačování“ okolím, které čím dál víc přestává respektovat intimní sféru jednotlivce, a tím bere člověku i poslední zbytky jeho niterných tajemství.

Dušan D. Pařízek, režisér a umělecký šéf Pražského komorního divadla

Pro pochopení východisek režijního záměru tohoto představení je užitečné nahlédnout do debaty mezi Andreou Tietz, iniciátorkou a kurátorkou festivalu PROJEKTION EUROPA, a režisérem představení Dušanem D. Pařízkem:

Odehrává se tvůj Proces v období mezi dvěma světovými válkami nebo v současnosti – tedy tady a teď?

Kafkův Proces a případ Josefa K. jsou součástí každé současnosti! Neztratíme–li při čtení ze zřetele dobu, kdy román vznikl, a politické a historické převraty dvacátého století, jeví se text jako proroctví. Ještě důležitější ovšem je, že s rokem 1989 neztratila základní metafora románu nic ze své platnosti. V době zrychlené a zředěné všemožnými globalizačními jevy je pro mě zastavení se s Josefem K. náramně vítaným kontemplativním zpomalením. Na první pohled se tento můj oblíbený hrdina zdá být zcela normální, se zcela běžnými vlastnostmi a chybami. Jediné co K. nedokáže, je vyrovnat se se sebou samým. Uvažuje, a proto pokulhává za ostatními. Čím více se cítí okolím pozorován, tím více se mu zdají záležitosti všedního dne jako nepřekonatelné překážky. Jako by měl abnormálně zvýšenou citlivost, která se může jednotlivci stát až nebezpečnou…

Tvá práce je známá pro své redukované a minimalistické režijní uchopení, které staví do středu inscenace situaci, herce a text. Před premiérou tvých Emigrantů jsi dokonce vypracoval divadelní dogma. Bude se tvá režie procesu držet stejných pravidel?

Zaměřujeme se na případ Josefa K. Abychom toho docílili, snažíme se ho poznat co nejlépe.

k přemýšlení další variety chápání Kafkova světa, jehož podoba naštěstí neumožňuje jednoznačné a definitivní vysvětlení.

Na čestném posledním místě se sluší promluvit o hereckém obsazení a výkonech. Do hlavní role tajuplným procesem trýzněného Josefa K., byl režisérem obsazen mladý herec Martin Finger. I zde, zdá se, prokázal režisér dobrou volbu. Finger absolvoval DAMU v roce 1997 a za svou desetiletou hereckou kariéru se vpravdě stydět nemusí. Už jako student hostoval v Národním divadle, sedm let působil na prknech Činoherního studia v Ústí nad Labem, hrál v divadle ABC, v Dejvickém divadle i Na zábradlí. Jeho neokázalý, civilní projev byl již jednou využit v kafkovské inscenaci, kdy jej před čtyřmi lety režisér Arnošt Goldflam obsadil do role Řehoře Samsy v Kafkově Proměně.

STAND BY ME
(B.E.King,J.Leiber, M.Stoller)

When the night has come
And the land is dark
And the moon is the only light we see
No I wan't be afraid
No I wan't be afraid
Just as long as you stand, stand by me

Ref.:
Stand by me
Oh, now, now, stand by me
Stand by me, stand by me

Kdo dává přednost spíše filmu, vzpomene na Fingerův výkon ve filmu režiséra Polesného *Milenci a vrazi* (2004) natočeného dle románové předlohy Vladimíra Párala. Ostatně Pařízek si Fingera již několikrát do svých inscenací s úspěchem vybral.

Fingerův výkon v procesu lze jednoznačně ocenit. V roli Josefa K. se choval tak, jak se předpokládá, že úředník v dvacátých letech minulého století mohl reagovat v absurdní životní situaci. Finger nepřehrává, jeho Josef K. není ani hysterický, není vzteklý, není ale také vůči svému procesu bezmezně submisivní. Při odchodu z divadla jsem potkal ve foyer svého přítele, který se divadlem dlouhá léta zabývá. Řekl: *„Ten Finger hrál toho Josefa K. tak akorát!.“* K tomu není co dodávat, je to přesné vyjádření toho, s jakou obratností se této obtížné (a svým způsobem možná i nevděčné) role zhostil.

Martin Pechlát přesvědčivě zahrál advokáta, který kašle na svého klienta, Gabriela Míčová v obou rolích slečny Bürstnerové i Leni naplnila to, co od těchto postav očekáváme. Josef K. se musí potýkat nejen s absurdním obviněním a jeho důsledky, ale v postavě slečny Bürstnerové (i slečny Leni) se dotýká (je vtahován) do tajuplného světa žen, který je, vedle samotného *obvinění*, další svízelí, se kterou je konfrontován. I ostatní role – vyšetřujícího soudce, Františka, Viléma i Blocka – snesou přísná měřítka a všichni dohromady se zasloužili o představení, které v interpretacích Kafkova díla snese ta nejpřísnější měřítka.

Text: Milan Kalina
Foto: Kamila Polívková

Další představení Franze Kafky „Proces“ v Divadle komedie – 4., 15. a 29. října

Proto sázíme nejvíce na rozkrytí textu a práci s herci, především pak samozřejmě s představitelem Josefa K. Martinem Fingerem. Vše, co by mohlo odvádět naši (a divákovu) pozornost, se snažíme zanechat mimo divadelní prostor. Jakékoliv spekulativní otázky na prosté JAK našeho počínání si během takového pracovního procesu neklademe. Zajímáme se o to, CO děláme a PROČ. Je to dogma? Nebo jenom přirozený odklon od formalismu doby?

Co tě zajímá a fascinuje na Procesu? Je to samotný Kafka anebo jsou to specifická témata v knize, která tě inspirují k inscenování tohoto textu?

Implicitní pocit viny, to, o čem vypovídá jednání Josefa K., je fascinující: člověk, který téměř prahne po posledním soudu, jeho někdy až opovážlivý klid (respektive fatální lhostejnost), se kterým reaguje na svou životní situaci, jeho vztah k ženám, zoufalost ze stavu věcí… Člověk, který se sžírá již delší dobu všednodenností a vlastními návyky, je znenadání donucen přijmout boj, který nelze vyhrát. Takový (anti)hrdina je pro mne podstatou velkého dramatu. Kafkův Josef K. a jeho „životní“ proces jsou obrazem duše jednotlivce, který citlivě reaguje na období změn středoevropské společnosti a který nemůže a nechce držet krok s blížícími se historickými změnami. Platilo to ve 20. století, platí to na počátku 21. – uvidíme, co ukáže budoucnost, Franz kafka – autor – postupuje jako terapeut: naslouchá svému protagonistovi K., nehodnotí ani neodsuzuje. Ve výsledku z toho vyplývá psychogram celé společnosti, která o sobě pochybuje (respektive by, dle mého názoru, měla pochybovat…). Je vzrušující zkoumat, do jaké míry lze aplikovat tuto „diagnózu“ na současnost.

PROROCI A SOUČASNOST

Při setkání rabínů progresivního (reformního) a klasického (ortodoxního) směru, o němž informovalo nedávné číslo Maskilu, si jedna paní v diskuzi povzdechla: „Místo abychom se dohadovali o tom, jestli máme o pesachu v hrncích fazole, nebo ne, měli bychom se zamýšlet nad tím, co je morální, a co ne.“ Měla naprosto pravdu. Těmito slovy připomněla důraz progresivního židovství na etiku.

Co je etika? Tuto zdánlivě jednoduchou otázku nelze jednoduše odpovědět. Určitě se zabývá etika rozlišováním mezi dobrým a zlým, mezi správným a špatným. Problém však je v tom, že tyto výrazy lze použít i mimo oblast etiky. Umělecké dílo, hudba, auto nebo počasí mohou být dobré nebo špatné. Podobně se může správně nebo nesprávně zacházet s počítačem, oslovit významnou osobu nebo něco uvařit. Ale v žádném z těchto případů nejde o etiku. Etické otázky vznikají jenom tam, kde jde o svobodnou vůli člověka, tedy v lidském chování. A také jen tehdy, když důsledky tohoto chování nějakým způsobem ovlivňují jinou osobu. V židovské tradici se tak oblast etiky kryje s tím, co rabíní nazývali přikázání (povinnosti a závazky) člověka vůči druhému *(micvot ben adam le-chavero)*.

Důraz na etiku byl v moderní době poprvé zřetelně formulován rabínem Leo Baeckem (1873–1956), který patří k nejvýznamnějším představitelům evropského i světového liberálního židovství. Po nástupu nacistů k moci odmítl rabín Baeck uprchnout z Německa a zůstal věrně s těmi, pro které už útěk nebyl možný. Léta 1943 a 1944 prožil v Terezíně. Ještě před touto zoufalou dobou stačil formulovat obraz „duchovní“ a hluboce univerzální židovské víry, která je určována etickými měřítky a jejíž zbožnost je utvářena dobrými činy. Jeho dílo „Podstata židovství“ (Das Wesen des Judentums) je identifikací s etickým monoteismem proroků. Je pravdou, že Baeckovy hořké válečné zkušenosti vedly k modifikaci některých názorů. Náboženská tradice židovství mu už nepřipadá jako pouhý duchovně-historický jev, ale je výrazem jedinečnosti židovského národa, který je jako jediný schopný sloučit ve svém náboženství tajemství a přikázání. Navzdory této osobní proměně zůstává Baeckův důraz na etický monoteismus platným, pramenícím z prorocké tradice.

Proroci *(neviim)* nejsou ti, kteří zvěstují neodvolatelnou pravdu o budoucnosti, ale na základě neobvyklého impulzu posuzují současnou skutečnost a neuzavřené procesy. Při proroctví jde o výklad současnosti vzhledem k budoucnosti, aby bylo zřejmé, co je potřeba udělat. Martin Buber zavedl pojem „stávající se dějiny“ (geschehende Geschichte). Snad můžeme mluvit i o vizi (hebrejsky *chazon*). Kořen tohoto slova *(chaza – chet, zajin, he)* znamená vidět dopředu. Co je v našem každodenním životě praktickou

Důraz na etiku byl v moderní době poprvé zřetelně formulován rabínem Leo Baeckem.

ukázkou našeho spoléhání se na vidění dopředu? Předpověď počasí *(tachazit)*.

Každý z nás má nějakou vizi – v osobním či pracovním životě, v životě komunity. Jednou z vizí progresivního židovství je autonomie, kterou chápeme jako moderní pojetí důstojnosti člověka osobně se rozhodovat a vnitřně se s vlastním rozhodnutím identifikovat. Pokud nás překvapí logický důsledek, že autonomie převažuje nad tradicí, nezapomeňme na nejradikálnější příklad v židovské historii – založení státu Izrael, který nám zároveň ukazuje, že každá nezávislost musí mít strukturu a vyžaduje závazek, dokonce i oběť. Autonomie převažuje nad tradicí, tuto tradici však neruší, a dokonce bez ní ani neexistuje. Cílem nezávislosti není svévole, ale aktivní přijmutí části židovské tradice, podle vlastního chápání a cítění. Proto se progresivní (či reformní či liberální – všechny tři výrazy můžeme považovat za synonyma) židovství může právem označovat za posthalachické. Tato podstatná charakteristika nás odlišuje od ostatních proudů současného židovství.

Autonomie je právo zvolit si, jak žít vlastní život, i židovský život. Židé vždy přežili, protože v dané historické situaci měli odvahu být autonomní. Progresivní židé mají odvahu být autonomní, protože jim leží na srdci aktivně přijímaná budoucnost židovství, která bere zřetel na tradici, ale ve stejné míře i modernitu.

Vždy je mi kladena správná otázka, kde je hranice, aby koncept autonomie nekontrolovatelně neujel. Většinou jsem přiznával, že nemám jednoznačnou odpověď, protože autonomie ponechává právo na vlastní a odpovědné rozhodnutí. S postupem času však vnímám jasněji, že správnou odpovědí je protiotázka: Kde je hranice, aby neujel nekontrolovatelně postoj, který nepovažuje autonomii za vhodnou a namísto toho zdůrazňuje nutnost loajality k přijatému systému? Několik příkladů osvětluje pozadí této protiotázky.

Bývalý vrchní sefardský rabín Mordechaj Elijahu prohlásil v dubnu 2007, že holocaust nastal kvůli reformním židům v Německu, protože změnili náboženství, a Hospodin se tak rozhněval, že nerozlišoval mezi nespravedlivými a spravedlivými. Tento výrok vyvolal velkou bouři nevole zvláště mezi těmi, co holocaust přežili, a vedl také k iniciování právních kroků. Druhým příklad je situace, ve které bylo izraelskému reformnímu rabínovi Michaelu Byodenovi v jedné vesničce u Tel Avivu znemožněno říct na Jom ha-zikaron modlitbu *El male rachamim* za svého syna, který byl zabit jako izraelský voják při jedné vojenské akci. K tomu místní rabín vysvětluje: „Kdyby nebyl reformním rabínem, nechali bychom ho říci *El male rachamim*. Ale u reformních rabínů si nejsme jisti, zdali mají víru.“

Každá vize, i prorocká, je provázena i stinnými stránkami. Prorok Izajáš to formuluje hned na začátku své knihy (1:2): „Syny jsem vychoval, pečoval o ně, ale vzepřeli se mi.“ Vidíme zde vášeň a zaujetí na jedné straně, ale i nespokojenost a zklamání na straně druhé. Obě části patří neodlučitelně ke každé vizi. Galileo Galilei (jeden z novějších vizionářů) měl jasno v tom, že se země točí kolem slunce, a ne naopak. Když však seděl ve vězení, asi bylo jeho odhodlání dost zakalené. Ale toto zklamání utvrdilo jeho vizi a tak vešel do dějin i do literatury (jak popisuje Max Brod v románu Josef Delmedigo). ➤

➤ Motivace a zklamání jsou dvě stránky vize proroka. Reformní židovství od svých prvopočátků zdůrazňovalo význam proroků *(neviim)*, kteří často pranýřovali sociální nedostatky společnosti, a tím se více zaměřovali na etiku než rituál. Některé z jejich výroků jsou překvapivé a vyzývavé: „K čemu je mi množství vašich obětních hodů, praví Hospodin. Přesytil jsem se zápalných obětí beranů i tuku vykrmených dobytčat, nemám zájem o krev býčků, beránků a kozlů“ (Iz 1:11). Zdá se, že se prorok kriticky staví k obětem zvířat, předepsaným v Tóře, tedy k rituálu. To je však problematické tvrzení pro klasické komentátory. Nejslavnější z nich, Raši, vysvětluje tento verš citací jiného verše z Přísloví (21:27): „Oběť svévolníků je ohavností, tím spíše, když se přináší s mrzkým záměrem.“ Raši se tak snaží vysvětlit, že prorok neodmítá oběti samé, ale pokrytectví.

Slova proroka Izajáše se však stávají ještě překvapivějšími, když tlumočí Věčného (1:14): „Z duše nenávidím vaše novolunní a slavnosti.“ Tento verš je citován v midraši, ve kterém se jeden nežid vyzývavě ptá rabiho Akivy z Cipory: „Proč dodržuješ předepsané svátky, když je řečeno, že váš Bůh nenávidí vaše slavnosti?“ Rabi Akiva odpovídá: „Kdyby Hospodin řekl mé svátky, pak bych chápal tvou námitku. Ale on mluvil o našich svátcích.“ Rabíni si v tomto midraši všímají gramatiky a druhou osobu množného čísla používají k výkladu, o který se pokusil už Raši: prorok neodmítá cíl, ale zcela určitý (a nevhodný) způsob k ní.

Navzdory těmto zajímavým a originálním řešením nemůžeme banalizovat revoluční slova proroků, kteří zdůrazňují to, co můžeme nazvat vnější doménou: „Zkoumejte právo, zakročte proti násilníkovi, dopomozte k právu sirotkovi, ujímejte se pře vdovy“ (Iz 1:17). Verš předtím se odlišoval důrazem na vnitřní doménu: „Omyjte se, očistěte se, odkliďte mi své zlé skutky z očí, přestaňte páchat zlo.“ Začít u sebe je důležité, ale vyjít navenek a zasazovat se o právo je nevyhnutelné. Proto progresivní rabíni v Izraeli bojují proti škrtům ve státním rozpočtu, které postihují mladé rodiny nebo se stavějí před bagry bořící palestinské domy ve východním Jeruzalémě, proto se dnes diskutuje situace tzv. commitment ceremonies (obřad pro partnery stejného pohlaví). Všechny příklady, které jistě vyvolávají bouřlivé a kontroverzní diskuze, však stojí v prorocké tradici, která zdůrazňuje etiku nad rituálem. Vraťme se však o krok zpět.

THE PALESTINE POST

CARL MARX

STATE OF ISRAEL IS BORN

Most Crowded Hours in Palestine's History

JEWS TAKE OVER SECURITY ZONES

Egyptian Air Force Spitfires Bomb Tel Aviv; One Shot Down

U.S. RECOGNIZES JEWISH STATE

Proclamation by Head Of Government

2 Columns Cross Southern Border

Etzion Settlers Taken P.O.W.

Special Assembly Adjourns

Zrození moderního Státu Izrael bylo radikálním příkladem autonomního rozhodnutí jeho zakladatelů, které převážilo nad staletou tradicí.

Židovství je náboženství dělání, nikoliv vyznání. Nejde o články víry, které musíme přijmout, ale o koncept micvy, kterou máme vykonávat. Micvy v Tóře zahrnují přinášení obětí, zákaz vepřového, slavení šabatu, ale také starání se o vlastní sluhy, zákaz krádeže či šizení v obchodech. Ta první skupina se tradičně označuje jako přikázání mezi člověkem a Bohem *(micvot ben adam le-makom)*. Tu druhou skupinu jsme již zmínili při definici etiky jako přikázání mezi člověkem a jeho druhem *(micvot ben adam le-chavero)*. Navzdory této klasifikaci nezavádí tradiční židovství žádnou hierarchi micvot. Všechna jsou Bohem dána, a i když se některá z nich nedají plnit (zvláště proto, že nemáme chrám a kněze nebo proto, že nežijeme v zemi Izrael), není to žádný důvod povyšovat některé micvot nad druhé. Progresivní židovství naproti tomu zdůrazňuje kvalitativní rozdíl mezi oběma skupinami, tedy rozdíl mezi etikou a rituálem, stejně jako proroci, kteří hluboce nesouhlasí s nekritickým spoléháním se na zajeté zvyklosti, třebaže jsou tyto podloženy i písemnými zdroji. Například vdaná žena, pokud má nějakou aféru se svobodným mužem, se dopouští cizoložství. Nicméně ženatý muž, pokud má aféru se svobodnou ženou, do této kategorie nespadá. Naše moderní senzitivita však považuje i druhou situaci za zradu důvěry v intimním vztahu.

Bylo by však omylem domnívat se, že důraz na etiku snižuje úlohu rituálu nebo tradice obecně. Tak tomu není. Rituály jsou symbolické úkony, zahrnující akustické vnímání, dotyk, pohyb, chuť nebo čich, jsou podstatnou součástí moderní židovské identity. Halel, hakafot, stavění suky, jedení macot, koření a svíčka při havdale jsou jen některé z mnoha příkladů. Jistě můžeme do kategorie rituálu zařadit i méně zřejmé činnosti jako studium tradičních textů, vnitřní dialog *(tefila)* nebo recitaci žalmů v těžkých chvílích *(tehilim)*. I když se často označuje progresivní židovství jako reformní, nejde nám ani tak o reformu, jako o progresi, která objímá rituál, dokonce i racionálně neobvyklý rituál, jako je zapalování šabatových svíček, při kterém příslušná bracha obsahuje sloveso vecivanu – ty jsi nám přikázal toto provádět. Kde tento příkaz v Tóře najdeme? Nikde. Tradiční odpověď je jasná: ústní tradice nám zachovala, co Mojžíš na hoře Sinaj obdržel do duchovního dědictví, které se předávalo z generace na generaci, až zasáhlo rabíny a pak také nás všechny. To je jedna možná a legitimní odpověď. V rámci autonomie progresivního židovství můžeme nabídnout i jiné vysvětlení: rituál nemusí nutně pocházet od Věčného, může být dokonce zaveden i rabíny. Vytváří však smysluplný a tradicí osvědčený životní styl, který utvrzuje a rozvíjí naše židovské dědictví. A to je zcela určitě vůle Boží. Progresivní i tradiční židovství tak docházejí ke stejnému cíli, často ale po různých stezkách.

◗ Rabín Tomáš Kučera, foto: www.frankeliscu.com, www.upload.wikimedia.org

Sukot podobně jako Pesach je svátkem, kdy musíme přiložit ruku k dílu, abychom svátek mohli řádně oslavit a splnit všechny micvot.

proč svátek stánků

Zajímavé je, a možná některé feministky může dráždit skutečnost, že povinnost sedět, spát, jíst a učit se v suce se týká pouze mužů. Když se na problém podíváme z trochu jiného úhlu, než je pohled militantní feministky, zjistíme, že toto ustanovení, které se jako povinnost týká jenom mužů a pro ženy je pouze volbou, je velmi rozumné. Možná v podmínkách galutu, kdy se v suce jí jen oběd, může někomu připadat, že se jedná skutečně o diskriminaci žen. Ale představme si, že třeba těhotná matka dvou malých dětí by se měla přesunout do suky a všechno dělat tam, anebo taková maminka několik dnů po porodu. To by asi skutečně nebylo to pravé... Proto je určeno, že tato povinnost se týká jenom mužů a ženy pokud chtějí a mohou, tak se dění v suce zúčastní, pokud to možné není, tak se nedopustily žádného hříchu. Osobně toto považuji za jeden z velkých důkazů (pokud někdo takový důkaz potřebuje), že Tóra je pro život a bere v úvahu všechny životní situace a je možné její zákony dodržet tak, jak nám je naši učenci předali.

Sukot je také svátkem, kdy se hodně cestuje, lidé se navzájem navštěvují, a to s sebou přináší neustálé změny a potřebu podřizovat se různým situacím a přitom dodržovat spoustu dašich micvot. Jako každý svátek se i během sukot učíme, jak nelehké to měli naši předci v poušti, kdy jejich jediným přístřeším byla suka a kolem jen ta poušť. Jistě tehdy měli k Bohu blíž, protože cítili, jak jsou na Něm závislí. Svátek Sukot nám chce tento pocit přiblížit, protože nás nutí vyjít z pohodlných bytů a domů a přesunout se do látkové stavby anebo do přístřešku ze dřeva. Jak důležitá je micva postavit suku, nám ukazuje skutečnost, že jsou přesně stanovena pravidla, jak může anebo nemůže suka vypadat a jakým způsobem má být postavena a v neposlední řadě od kdy do kdy. Někdo by si mohl říct, docela se mi v suce líbí, zařídím se tady podle svého a dokud to bude možné, tak v ní budu žít. Ale ne, je jasně stanoveno, že se sukou se rozloučíme poslední den svátku sukot a od Šmini Aceret ji již nepoužíváme. Všechno má svůj pořádek a čas, který přesně odpovídá potřebám svátku a potřebám nás lidí. Jak již bylo řečeno výše, sukot je svátek hostů, a to ve smyslu přeneseném – mystickém, tak i ve smyslu praktickém.

Často jsem přemýšlela, proč právě na Sukot podle tradice s námi každý den dlí jeden vznešený host – Abraham, Jicchak, Jaakov, Josef, Moše, Aharon a král David. Vedle těchto hostů, kteří s námi přímo u stolu nesedí, ale v našich myslích a srdcích jsou s námi, bývá dobrým zvykem pozvat do suky i hosty z masa a kostí, kterým je třeba předložit dobré jídlo a říct jim něco zajímavého o svátku. Protože stolování v suce není vždy jednoduché a ledascos se může nevydařit – je těsno a horko anebo naopak zima a vítr – mohl by se člověk snadno zlobit a třeba říct něco nevhodného anebo zvednout hlas. Ovšem pokud je byť jen duchovně přítomen vzácný host, je třeba se chovat podle toho – přece se nebudu pohoršovat nad tím, že mám jen pět centimetrů mezi mým a sousedovým talířem, když nevím, jestli za sousedem nesedí Moše rabejnu. Takže přítomnost oněch duchovních hostů, kteří jsou zváni – ušpizin (aramejsky) – nám může pomoci překonat v míru drobné problémy, které mohou za zvláštních podmínek v suce vzniknout. Podle chasidské tradice zase speciální pokrytí střechy – schach, které umožňuje pohled na hvězdy (pokud ve městech nejsou přesvíceny), nesnáší zlobu, takže v suce musí vládnout mír. Konec konců i Chrám v Jeruzalémě je zván SUKAT ŠALOM.

Přeji všem čtenářům a jejich rodinám, aby pocítili význam svátku a věděli, že patří do oné „kytice“, kterou tvoří etrog, lulav (palmová větev), myrta a jíva.

Hana Mayerová

Byl první den sukot a v synagoze rabiho Elimelecha z Liženska byli všichni ve slavnostní náladě.

Když rabi Elimelech začal recitovat Halel, zraky všech přítomných se k němu obrátily. Na tom, jak se modlil, bylo dnes něco neobvyklého. Proč se tak najednou zarazil, proč se přestal pohupovat a proč tak s etrogem a lulavem v ruce vdechoval vzduch? Bylo zřejmé, že jej něco rozptyluje, něco velmi vzrušujícího, protože celý zářil.

Jakmile modlitby skončily, rabi Elimelech spěchal ke svému bratrovi, rabi Zušovi, který jej přijel navštívit na svátky, a řekl mu: „Pojď, pomoz mi najít ten etrog, který zaplavuje celou synagogu rajskou vůní!“

A tak spolu obcházeli všechny přítomné, až došli do nejzazšího rohu, kde stál potichu muž, očividně ponořený do vlastních myšlenek.

„To je on,“ zvolal nadšeně rabi Elimelech. „Prosím, drahý příteli, pověz mi, kdo jsi a kde jsi získal tento podivuhodný etrog?“

Muž poněkud zaraženě odpověděl:

„Velectěný rabi, to je takový zvláštní příběh. Chtěl byste se posadit a poslechnout si to?“

„To rozhodně,“ odpověděl rabi Elimelech důrazně. „Jsem si jistý, že ten příběh stojí za vyslechnutí!“

„Jmenuji se Uri,“ začal vyprávět tichý muž, „a pocházím ze Streliska. Používání „čtyř druhů“ na sukot vždy patřilo k mým nejoblíbenějším micvám, a proto, i když jsem chudý a nemohl bych si normálně dovolit koupit takový etrog, jaký bych si přál, moje mladá žena mě podporuje a pomáhá mi tím, že se nechává najímat jako kuchařka. Vydělá dost na to, aby zajistila chod domácnosti, a já tak můžu svůj výdělek použít na náboženské účely. Pracuji jako melamed – učitel ve vesnici Janev, nedaleko od mého rodného města. Polovinu svého výdělku použiji k pokrytí našich potřeb a druhou polovinu vždy ušetřím na nákup etrogu v Lembergu. Ale abych z těch peněz nic neutratil za cestu, chodím obvykle pěšky.

Letos, během Deseti dnů pokání, jsem se jako obvykle vydal na cestu a nesl jsem si s sebou padesát guldenů na nákup ➤

Pro ty, kdo si nemohou postavit svoji vlastní suku, navrhuji alespoň si upéct suku z těsta.

Připravila Kateřina Weberová

příběh pro děti a jejich rodiče

ETROG Z RÁJE

etrogu. Cestou jsem se zastavil v zájezdním hostinci, abych si odpočinul. Byl zrovna čas na minchu a tak jsem si stoupl do rohu a modlil se.

Byl jsem právě uprostřed modlitby, když jsem uslyšel hrozný nářek. Rychle jsem se domodlil a otočil se, abych zjistil, co se děje a jestli bych nemohl nějak pomoci.

Uviděl jsem před sebou muže oblečeného do oděvu, jaký nosí rolníci, v ruce měl bič a vyléval si srdce hostinskému.

Z jeho poněkud zmateného vyprávění, přerušovaného vzlyky, jsem si nakonec dal dohromady, že je to chudý Žid, který si vydělává na živobytí jako baal agala, forman. Měl ženu a několik dětí, které jen taktak uživil. A teď ho postihlo hrozné neštěstí. Jeho kůň, bez nějž nemohl pracovat, najednou v lese nedaleko hostince upadl a již nevstal.

Nemohl jsem se dívat na zoufalství toho chudáka a snažil jsem se jej povzbudit. Řekl jsem mu, že nesmí zapomenout, že je nad námi B-h, který mu dokáže pomoci i ve zdánlivě bezvýchodné situaci.

„Prodám ti nového koně za padesát guldenů, i když má cenu nejmíň osmdesát. Ale chci ti pomoct," řekl formanovi hostinský.

„Já nemám ani padesát centů a on mi nabízí koně za padesát guldenů!" zvolal hořce muž.

Cítil jsem, že si nemůžu nechat svoje peníze na etrog, když jsem tu viděl člověka v tak tíživé situaci, jehož celý život, a stejně tak i život jeho rodiny, závisely na tom, jestli získá nového koně. A tak jsem se zeptal hostinského: „Za jakou nejnižší cenu bys toho koně prodal?"

Hostinský se na mě podíval překvapeně. „Jestli mi zaplatíš na ruku, vezmu si čtyřicet pět guldenů, ale ani o cent míň. I tak na tom tratím!"

Vytáhl jsem peněženku a odpočítal čtyřicet pět guldenů. Formanovi úžasem málem vypadly oči z důlků. Úplně ztratil řeč a jeho radost byla naprosto nepopsatelná.

„Tak vidíš, že Všemohoucí ti může pomoct, i když se ti třeba zdá, že je situace úplně beznadějná!" řekl jsem mu a on pak spolu s hostinským pospíchal zapřáhnout nového koně do vozu, který zůstal v lese.

Jakmile odešli, rychle jsem si posbíral věci a zmizel, abych nemusel poslouchat díky vděčného formana, což by mě uvedlo do rozpaků.

Se zbývajícími pěti guldeny jsem nakonec došel do Lembergu a pochopitelně jsem se musel spokojit s nejobyčejnějším, nicméně košer, etrogem. Většinou jsem míval nejkrásnější etrog v Janevu a všichni ke mně chodili, aby nad ním pronesli požehnání. Ale letos jsem se styděl vrátit se domů s takovým ubohým kouskem a tak jsme se se ženou shodli na tom, že bych mohl přijít sem, do Liženska, kde mě nikdo nezná."

„Ale můj drahý rabi Uri," zvolal rabi Elimelech, když muž dokončil své vyprávění. „Máte skutečně výjimečný etrog. Teď už chápu, proč váš etrog vydává rajskou vůni! Dovolte, abych vám dopověděl pokračování vašeho příběhu.

Když forman, jehož jste zachránil, uvažoval o svém nenadálém štěstí, došel k závěru, že nemůžete být nikdo menší než prorok Elijáš, jehož Všemohoucí seslal na zem v lidské podobě, aby mu pomohl v jeho zoufalství. A tak začal šťastný vozka přemýšlet, jak nejlépe vyjádřit svoji vděčnost Všemohoucímu. Neuměl ale ani slovo hebrejsky, neznal žádnou modlitbu. Snažil se svým prostým mozkem vymyslet nejlepší způsob díkuvzdání.

Najednou se jeho tvář rozjasnila. Vzal bič, vší silou jím švihl do vzduchu a zvolal z plna hrdla: „Drahý Otče na Nebesích, tak moc tě miluji! Co mohu udělat, abych tě přesvědčil o své lásce k tobě? Dovol mi, abych na znamení své lásky k tobě zapráskal bičem!" A když to řekl, práskl třikrát bičem do vzduchu.

V předvečer Jom Kipuru seděl Všemohoucí na své „soudcovské stolici" a naslouchal prvním modlitbám Dne pokání.

Rabi Levi Jicchak z Berdičeva, který vystupoval jako poradce obhajoby svých židovských souvěrců, tlačil vůz plný židovských micvot k nebeským branám, když se objevil Satan a zatarasil mu cestu hromadou židovských hříchů, takže rabi Jicchak nemohl jet dál. Můj bratr, rabi Zuša, i já jsme se mu ze všech sil snažili pomoci a postrčit vůz kupředu, ale marně. Ani naše společné úsilí nestačilo.

Najednou vzduch rozčíslo prásknutí biče, provázené oslňujícím zábleskem světla, který osvětlil celý svět až do nebe! A pak jsme viděli anděly a všechny spravedlivé, jak sedí dokola a zpívají chvalozpěvy. Když slyšeli formanova slova a jeho prásknutí bičem, zvolali: „Šťastný je Král, který je takto chválen!"

A najednou se objevil archanděl Michael, který vedl koně, a za ním forman s bičem. Michael zapřáhl koně do vozu s micvot a forman práskl bičem. Vůz se najednou pohnul kupředu, lehce přejel hromady hříchů, které mu stály v cestě a hladce projel až k Trůnu slávy. Tam jej Král králů přijal velmi milostivě, povstal ze Stolice soudu a posadil se na Stolici milosrdenství. Šťastný nový rok byl zajištěn.

A vidíš, drahý rabi Uri, že to vše vzešlo z tvého ušlechtilého jednání. Jdi domů a buď předním mužem Izraele! Neboť jsi prokázal svoji cenu a poneseš si s sebou souhlas Nebeského soudu. Ale než půjdeš, dovol, abych si půjčil tvůj etrog a pronesl nad ním požehnání našemu B-hu."

Nisan Mindel, www.chabad.org

Potřebujeme: 6 šálků mouky (0,2 ml), 1 lžička sody, půl lžičky prášku do pečiva, 1 šálek margarínu, 1 šálek hnědého cukru, 4 lžičky strouhaného zázvoru, 4 lžičky skořice, 1 1/2 lžičky rozemletého hřebíčku, 1 1/2 lžičky soli, jedno velké vejce, 1 1/2 šálku melasy nebo medu. Pro spojení 3 bílky a 5 šálků moučkového cukru. Z přísad připravíme těsto, které dobře vypracujeme, pak ho necháme asi hodinu v lednici odpočinout. Vyválíme na dobře pomoučněné desce asi 5 mm silný plát, z něho vykrojíme 4 stejně velké obdélníky, které vytvoří stěny budoucí suky, do jednoho obdélníku vyřízneme otvor pro dveře, do druhého otvor pro okno. Položíme je na plech, na který jsme dali pečicí papír. Necháme ještě 20 minut odpočinout a pak pečeme při teplotě 180 °C asi 15 minut. Necháme vychladnout a pak spojíme hmotou, kterou jsme připravili z bílků a cukru, ušlehanými do husté hmoty. Zbytek můžeme použít na ozdobu. Střechu pokryjeme větvičkami koření a lístky. Také si můžeme udělat modely suky z krabic a podobně, v každém případě je dobré se zabývat sukou a vším, co k svátku patří, aby děti věděli, že tento svátek se nejenom modlíme, ale děláme také něco rukama.

V minulém čísle jsme uveřejnili text z edice britské Rabínské konference liberálního judaismu na téma Kašrut a etika. Jak jsme slíbili, k tématu se ještě jednou vracíme, tentokrát článkem z amerického časopisu Reform Judaism.

CIVILIZOVANÁ DIETA

Rozhovor s rabínem Simeonem Maslinem

Jaký je původ pravidel kašrutu?

Předpisy týkající se jídla se objevují na několika místech v Tóře, nejdetailněji v 11. kapitole knihy Leviticus. Mnohé z těchto biblických zákonů jsou zcela jasné, jako například zákaz konzumace zvířat, která nemají rozdělená kopyta a nejsou přežvýkavci, což znamená, že je povoleno jíst většinu domácích zvířat – například hovězí dobytek, ovce, kozy a vysokou zvěř – naopak zakázána jsou prasata, koně, velbloudi a osli. Dále sem patří zákaz konzumace ryb bez šupin a ploutví, stejně jako určitých druhů ptáků a hmyzu. Navíc obsahuje Leviticus v oblasti stravování zákazy, které mohou být dnešním Židům poněkud vzdálenější – mezi ně patří zákaz konzumace zvířecího tuku a krve (3:17, 7:23) a veškerých zvířat, která uhynula nebo byla „roztrhána divokou zvěří“ (22:8 a Exodus 22:30). Je zajímavé, že slovo, kterým Tóra označuje „roztrhané zvěří“, *t'reifa*, je základem jidiš výrazu *trejfe*.

Některá další biblická nařízení jsou nicméně mnohem méně explicitní.

Jako například?

To, co je často považováno za základní pilíř kašrutu, zákaz společné konzumace nebo přípravy mléčných a masitých produktů, pochází z krátkého a poněkud záhadného nařízení – „Nebudeš vařit mládě v mléce jeho matky“ (Exodus 23:19, 34:26 a Deuteronomium 14:21). Pozdější generace židovských učenců interpretovaly tento výrok tak, že je nutné oddělovat mléko a maso. Staletí trvající tradice tuto interpretaci posílila, ale já se domnívám, že biblický zákaz nebyl nikdy zamýšlen jako zákaz míchání mléka a masa.

Co vás vede k tomuto závěru?

Nejvýmluvnějším důkazem, že tento zákon nemá nic společného se stravovacími zákazy, je fakt, že tento výrok se v Tóře objevuje třikrát, ale nikoliv ve vyčerpávajícím výčtu stravovacích předpisů v Leviticu 11. Ve dvou případech se věta „nebudeš vařit mládě v mléce jeho matky“ objevuje na závěr textů, zabývajících se svátečními oběťmi (Exodus 23 a 34). Ve třetím případě, který se skutečně zabývá pravidly stravování (Deuteronomium 14), je tento výrok připojen k závěrečnému připomenutí: „Jste svatým lidem Hospodinu, svému Bohu,“ a je jasně oddělen od stravovacích zákonů, které předcházejí. Tento kontext napovídá, že vaření mláďat v mateřském mléce bylo součástí pohanských obětních rituálů a jako takové bylo Izraeli zapovězeno.

Každá citlivá lidská bytost by si měla vyvinout osobní stravovací režim, založený na etické úvaze

***Baruch ata adonaj, elohejnu melech ha-olam, ha-moci lechem min ha--arec.* – Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, jenž dáváš vzejít chlebu ze země.**

***Baruch ata adonaj, ha-zan et ha-kol.* – Požehnaný jsi, Hospodine, jenž všechny živíš.**

Souhlasím s Rašbamem (rabi Samuel Ben Meir, biblický komentátor, 12. století), který byl přesvědčen, že toto ustanovení mělo sloužit k vysvětlení principu *caar baalej chajim*, vnímavosti k utrpení zvířat. Jak napsal: „Konzumovat mléko matky zároveň s masem jejího mláděte je nevděk, nenasytnost a žravost… Tóra stanoví tento zákaz, aby vás naučila jak se chovat civilizovaně.“

Jestliže se Žid rozhodne pro oddělování masitého a mléčného jakožto praxi, která je v židovských komunitách obvyklá po dvě tisíciletí, dokážu to pochopit a vážím si této volby. Ale podle mě není udržitelné tvrzení, že nám to Tóra takto přikazuje.

Nakolik zásadní jsou biblické zákony kašrutu?

Jsem přesvědčen, že máme plné právo znovu promýšlet zákony kašrutu a určit, s náležitým respektem k historii a tradici, které z těchto zákonů by pro nás měly být určující v dnešní době. Zároveň stejně pevně věřím, že každý citlivý člověk, ať již Žid nebo nežid, by si měl vytvořit vlastní stravovací režim v souladu se základním významem slova *kašer* (nebo košer), tedy „vhodný, správný“. Při jídle, stejně jako při každé jiné lidské činnosti, si musíme klást etické otázky: Mělo by jídlo být považované za košer, jestliže při jeho výrobě dochází k utrpení zvířat nebo k plenění přírodních zdrojů? A co jestli je jídlo konzumováno bez jakéhokoliv náznaku vděčnosti? Co když to, co máme k dispozici my, je odepíráno jiným lidem nebo zvířatům?

Dodržujete vy osobně kašrut?

Ačkoliv moje osobní stravovací zvyky by nebyly považovány za košer těmi, kteří sami sebe vidí jako strážce halachy (tradiční rabínské právo), já bych se s nimi hádal, že moje pravidla jsou v souladu s duchem a smyslem Tóry, protože jsou odvozena z toho, co považuji za správné chápání onoho dávného napomenutí: „Nebudeš vařit mládě v mléce jeho matky.“ I když beru v úvahu i tabu, která v oblasti stravování panovala v předchozích generacích, mým hlavním kritériem při výběru jídla je ohled na bolest zvířat. Také věřím, že privilegium, kterého se nám dostává, jestliže máme dostatek potravy, zahrnuje i povinnost dávat *cedaka*, milodary hladovějícím, vyjadřovat vděčnost za obživu a vyhýbat se jídlům, která upomínají na historické perzekuce či vznikají v nespravedlivých pracovních podmínkách. Židovská tradice nám navíc ukládá nebýt v jídle nenasytní.

Zkrátka *kašrut* pro mě znamená, že si z jídla vybírám pouze to, co je vhodné ➤

Rabín Simeon J. Maslin je bývalým prezidentem Ústřední konference amerických rabínů (Central Conference of American Rabbis), autorem několika knih a mnoha článků o židovské náboženské praxi.

a správné pro praktikujícího, eticky uvědomělého Žida.

Někteří budou jistě tvrdit, že jedinou skutečně etickou volbou je vegetariánství.

Nemám nic proti vegetariánům a veganům. Možná se dostali na takovou úroveň etického jednání, která je za hranicí mých možností, stejně tak jako, myslím, za hranicí možností většiny Židů a rovněž nad rámec naší biblické tradice. Já osobně nejím maso savců, ale nezatracuji ty, kteří jej konzumují.

Jsem však přesvědčen, že ti, kteří maso jedí, jsou povinováni zvažovat etická hlediska a dbát na to, aby konzumovali takové maso, při jehož výrobě bylo utrpení zvířat redukováno na nezbytné minimum a zachovávat tak princip *caar baalej chajim*. Asi není nutné popisovat kruté metody, kterých se používá například při výrobě pâté de foie gras *(delikatesa z husích jater, husy jsou násilím, pomocí kovových trubek překrmovány, aby jejich játra nabyla na objemu – pozn. red.)* a „milk-fed" telecího *(způsob výroby „imitace" mladého telecího, telata jsou po několik týdnů totálně znehybněna, aby se zabránilo nárůstu svalové hmoty, a jsou krmena na železo chudou tekutou stravou, aby jejich maso bylo světlé a jemné a připomínalo tak maso pouhý týden starých telátek, krmených mateřským mlékem – pozn. red.)*; o utrpení násilím krmených hus a imobilizovaných telat toho bylo napsáno již dost.

Je rituální porážka (šchita) humánní?

Je zřejmé, že původním záměrem ustanovení o *šchitě*, které vznikalo v době, kdy zvířata byla obecně zabíjena bez jakýchkoliv ohledů na jejich bolest, bylo porážet zvířata co nejhumánnějším způsobem. Dnes mají zákony na ochranu jatečních zvířat všechny osvícené národy. Ve Spojených státech byl v roce 1978 vydán Humane Slaughtering Act, podle nějž je nutné nejprve zvířata omráčit, aby se jim nezpůsobila zbytečná bolest a stres plynoucí z pocitu blížící se smrti – nicméně americké ministerstvo zemědělství uděluje výjimku v případě *šchity*, která zakazuje omračování zvířat před porážkou. Ovšem jak ministerstvo zemědělství, tak PETA (People for Ethical Treatment of Animals, Lidé za etické jednání se zvířaty) vyjadřují pochybnosti na adresu největších košer jatek v Ameri-

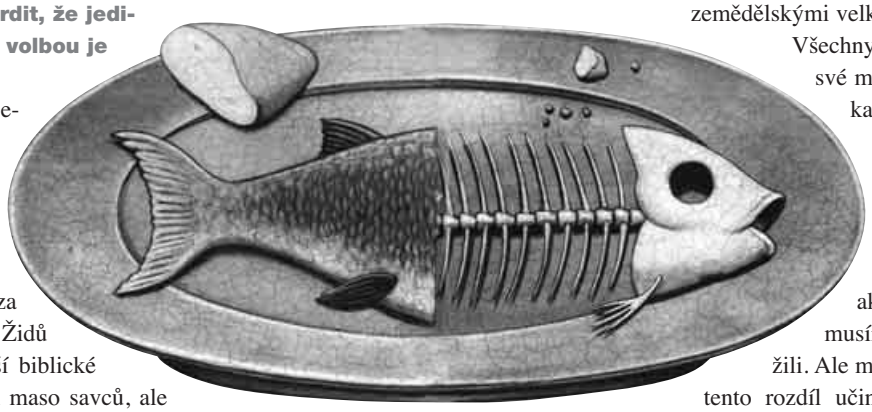

ce, jejichž nehumánní zacházení se zvířaty je notoricky známé (kruté praktiky zde užívané byly popsány v knize *Postville* Stephena G. Blooma a reportáži *New York Times* 10. března 2006).

Ortodoxní židé by se měli cítit zahanbeni, že jejich kontroloři kašrutu, kteří vydávají certifikáty masnám, prodávajím pâté de foie gras a „milk-fed" telecí, kladou zřejmě větší důraz na detaily *šchity* než na utrpení zvířat. Každý má plné právo – z důvodů etických, historických i spirituálních – rozhodnout se pro dodržování kašrutu v souladu s židovskou tradicí. Ale podstoupit výhradní právo rozhodovat, které jídlo je povolené, rabínským autoritám, jež často ignorují posvátný princip *caar baalej chajim* a jsou často ovlivňovány finančními příspěvky podnikatelů, profitujících z nedůsledného kašrut dohledu, jistě neznamená dodržovat to nejlepší a nejvznešenější ze židovské tradice.

Lze koupit košer maso ze zvířat, která byla poražena humánním způsobem?

Pokud je mi známo, na košer porážku mají monopol ortodoxní židé. Byl bych velmi rád, kdyby se i neortodoxní židé podíleli na školení a dohledu nad řezníky, v centru jejichž pozornosti by byl princip *caar baalej chajim*.

Vyhýbáte se také jídlu, které připomíná perzekuce a pochází z nespravedlivých pracovních podmínek...

Ano. Židé byli mučeni a vražděni španělskou inkvizicí, když se prokázalo, že nejsou ochotni jíst vepřové. Inkviziční archivy zaznamenávají případy tajných židů, kteří venku před svými domy vařili v hrncích vepřové, aby svedli agenty inkvizice ze stopy. Ovšem mnozí z nich by jej nepozřeli ani pod pohrůžkou smrti. Z úcty k jejich obětem bych ani já nejedl vepřové. Také cítím utrpení dnešních migrantů, kteří jsou zneužíváni při práci na farmách, a podporuji bojkot takových zemědělských výrobků, které jsou produkovány a prodávány bezskrupulózními zemědělskými velkovýrobci.

Všechny tyto úvahy by měly mít své místo v moderním systému kašrutu.

Jak se zdržet obžerství?

Jedení je, ve svém jádru, brutální, zvířecký akt. My, lidé, se na něm musíme podílet, abychom přežili. Ale my nejsme zvěř, a můžeme tento rozdíl učinit zřejmým prostřednictvím rituálních praktik spojených s jídlem. Osobně si myslím, že obžerství znamená nejen jíst nestřídmě, ale také jíst jakékoliv jídlo, aniž bychom se zastavili a připomněli si zdroj této potravy. Pro některé to znamená říct modlitbu díků předtím, než rozlomíme chléb; pro jiné to může být jednoduše okamžik zamyšlení. Říci před jídlem *Ha-moci („Baruch ata adonaj, elohejnu melech ha-olam, ha-moci lechem min ha-arec.")* nevyžaduje mnoho času ani úsilí. Můžeme také zakončit jídlo modlitbou *„Baruch ata adonaj, ha-zan et ha-kol* – Děkujeme Ti, Bože, že všechny živíš".

Navždy si budu pamatovat, co mě můj otec naučil jako mladého chlapce. Studovali jsme pasáž z Genesis, kde se vypráví, jak Ezau prodal prvorozenství svému bratru Jákobovi za misku čočky. V textu se píše: „(Ezau) pojedl, napil se, vstal a odešel. Tak Ezau pohrdl prvorozenstvím." Jak dal Ezau najevo, zeptal se mě můj otec, že pohrdá posvátným právem prvorozenství? A sám odpověděl: „Najedl se a napil, zvedl se a odešel, aniž by byť jen krátce poděkoval Bohu za jídlo, které dostal." Od toho dne jsem již nikdy nedokázal nic sníst, aniž bych se alespoň zastavil a připomněl si zdroj své obživy.

Náš rodinný stůl chápu jako *mizbeach me´at*, zástupný oltář v malém. O šabatu a svátcích je ozdoben vínem, svíčkami a chalou; je to posvátný prostor, který nás spojuje s Bohem a s minulostí našeho lidu.

Ale i ve všedních dnech by náš stůl měl představovat něco víc než jen zajištění našich základních živočišných instinktů. Etický kašrut nám všem umožňuje sdílet bohatství, požehnání a posvátné hodnoty židovské tradice – dnes a denně.

Rozhovor vedl Aron Hirt-Manheimer, vyšlo v časopise Reform Judaism v létě 2007
Přeložila Kateřina Weberová

CO SE NEDÁ ZA PÁR MINUT STIHNOUT

Zvonil mi doma v Americe telefon a na drátě se ozvala Česká televize s dotazem, zda bych se chtěl zúčastnit pořadu „Dobré ráno“ v den šestého výročí úspěšného zničení mrakodrapů WTC (World Trade Center) v New Yorku.

Vysílání to bude v nehorázně brzkou šestou hodinu ráno, s prý značnou sledovaností, takže nutno rozhovor uskutečnit těsně po půlnoci předchozího dne našeho času. Zejména se soustředit na otázku oprávněnosti Bushova tvrzení, že tento střet s islámských terorismem je válka, a pak na ono v pokrokovém světě tolik populární tvrzení, že si to Amerika vlastně zavinila sama.

Přikývl jsem, na papír napsal pár bodů, vědom, že za pouhých deset minut, které všeho všudy budou k dispozici, se podaří vychrlit jen zlomeček potřebného sdělení, jak se ovšem stalo.

Začal jsem s přiznáním, že těžko mohu být objektivní: jedenáct studentů, graduantů z naší univerzity, tam onoho 11. září 2001 zahynulo, poznal jsem některé jejich rodiny.

Vzdor skutečnosti, že mĺuvčí al-Kájdy, ba i sám Usáma bin Ládin se k tomuto náramně destruktivnímu dílu (způsobivšímu ztrátu více lidských životů než japonský útok na Pearl Harbor v prosinci 1941) hrdě hlásí, značné popularitě se dokonce těší interpretace, již jsem letos také několikrát v Praze slyšel, že si to Američané sami zorganizovali a zničení realizovali.

Jediná zbylá supervelmoc, světový policajt a hasič, v roli, po níž pramálo bažil. Statisíce jejích synů ztratilo život na evropských bojištích za první a pak druhé světové války, značnou zásluhou Ameriky se podařilo vyhrát studenou válku bez jediného výstřelu, a koncem dvacátého století musela nenáviděná Amerika zasáhnout na Balkáně a vyřešit to, co Evropa na svém kontinentě nebyla schopna či ochotna sama zvládnout.

Amerika nebaží po koloniích, však sama kolonií bývala. Když někde zasáhne, je to zatracováno jako imperialistické vměšování. Když nezasáhne (třeba Haiti, Rwanda), je to důkaz neméně imperialistické arogance, sobectví. Žádný jiný stát nevydal víc peněz na zahraniční pomoc a nepřijal víc lidí na vlastní území. Nicméně, Amerika zůstává tolik nenáviděná – a zároveň ovšem i záviděná. Však nikde jinde není stále tak velký nával zájemců se tam vtlačit.

* * * *

Jde o „válku“ s islámským terorismem, tak, jak to Bush označil? Jak jinak ale konflikt nazvat? Tuto válku takovým slovem vyhlásila al-Kájda a činy se stále snaží prokazovat. Už v roce 1998 vyhlásil bin Ládin fatwu s příkazem každému muslimovi zabít každého Američana včetně nemluvňat, to vše k velké potěše Alláha. A na nevěřící psy jiných národů časem rovněž dojde.

Unikátním na tomto střetu, který nabývá globálních dimenzí, je anonymita nepřítele, bez adresy, specifického území, s vizionářskou ambicí vytvořit světový kalifát a k dosažení tak kýženého cíle vítat i vlastní smrt.

Další báječnou výhodou nepřítele, s podporou humanistických užitečných idiotů, o jejichž zničení je rovněž usilováno, je opakovaný důraz na senzitivitě muslimů, strachujících se, že islám je ohrožen, a proto destruktivní, sebevražedné, jakkoliv krvavé akce jsou morálně oprávněnou defenzivní reakcí. Kde teď dochází ke stavbě mešit a kolik křesťanských kostelů vzniká v muslimském světě? Ne všichni muslimové jsou teroristé, ale převážná většina teroristů muslimové jsou. Jestliže celosvětový počet následovníků Mohameda se odhaduje na 1,2 až 1,5 miliardy, tak kdyby pouhé jedno procento se vrhlo směrem k tak nihilistickému radikalismu, ona pochmurná Huntingtonova vize střetu civilizací nám už pořádně buší na dveře.

Ajatolláh Chomejni nebyl první ani poslední, kdo označil USA jako největšího satana, svůdce, hrozbu v podstatě středověkým hodnotám. Až někdy do 13. století islám obdařil svět vědci obohacujícími myšlením. Poté již jen zbýval odkaz na někdejší slávu. To ovšem není důvod k pýše, jako spíš k přiznání vlastní potupy, v porovnání s nynějším stavem věcí. Frustrovaní nepřátelé západní civilizace se ji snažit zničit jejími nástroji. Kolika vynálezy obohatili islamisté svět, vyskytl se mezi nimi myslitel obdařený Nobelovou cenou? Dočítám se, že se jim nepodařilo vymyslet ani šroubovák. To třeba je jen poťouchlá hyperbola, na rozdíl od solidní důkladné studie OSN z roku 2002, hodnotící výkony všech regionů světa. Došla k tristnímu závěru, že ten islámský svět, 22 arabských států, vzdor obrovskému ropnému bohatství, docílil nejmíň. Je v podstatě tzv. disfunctional, s chudobou, obrovskými sociálně-ekonomickými rozdíly, negramotností zejména žen, nezřídka s údělem tažného dobytka.

* * * *

A máme Irák a válku, v níž se do měsíce podařilo brilantně potřít Saddámovu armádu, a od té doby se za téměř pět let nepodařilo vyhrát mír. Tato ošidnost získává na intenzitě s blížícími se americkými prezidentskými volbami v příštím roce.

Proč tedy k útoku vůbec došlo?

Bushova administrativa se potýkala s dilematem, zda jednat, či nejednat. Měl nebo neměl Saddám zbraně hromadného ničení, nebo si je Bush zlomyslně vymyslel?

Saddám je ovšem měl, však je použil jednak ve válce s Íránem a jednak i proti Kurdům, vlastnímu obyvatelstvu. Zpravodajské ➤

➤ služby – nejen Američané, ale i Britové, Francouzi, Němci, Egypťané – přicházely se zprávami o jejich existenci a Saddámově ochotě je použít.

Za oprávněnější kritiku Bushova rozhodnutí zatroubit k útoku pokládám jeho předpoklad, že lidé kdekoliv na světě dají přece přednost demokracii, svobodě a prosperitě před současným stavem té které tyranie.

Zdánlivě logická premisa ztratí svou váhu v prostředí, kde jedinec žije v tradici kmenové sounáležitosti, bez břemena svobody za vlastní rozhodování, v prostředí, kde nikdy nedominoval zákon nad vládou tyranů a pocit národní sounáležitosti neexistoval: však Irák byl umělý, po první světové válce Británií a Francií zflastrovaný útvar. Bush usiloval o to vytvořit v Iráku funkční demokracii, jež by byla popudem k tolik potřebným změnám v celé arabské oblasti. A místo kýženého osvíceného pluralismu tam teď řádí krvežíznivá občanská válka, tak komplikovaná, že se v ní lze jen s velkými obtížemi vyznat. Po krku si jdou nejen Sunnité versus Šíité, ale Šíité, prozatím se projevující ve třech vzájemně se vraždících verzích.

Takže se to, aspoň prozatím, Bushovi nepovedlo – s jednou výjimkou, a tou je Kurdistán, oáza míru na severu válkou zmítané země, kde ani jeden americký voják neztratil život. Kurdové, dvacet procent všeho obyvatelstva vlastní kultury a řeči, si žijí autonomně, mírově, univerzity jsou v provozu, kultura kypí, hrnou se tam zahraniční investoři, probíhá velký rozmach výstavby, včetně hotelů, do nichž za pocitem slasti poklidného života k osvěžení přijíždějí hosté z méně šťastných částí Iráku, který se dosud úplně nerozpadl.

Kurdistán je tou optimistickou výjimkou z převažujícího pravidla neúspěchů irácké války, a proto zůstává mediálně pomíjen, k potvrzení mnohokrát již ověřované zkušenosti, že žádný dobrý čin nemá zůstat nepotrestán. A když toho nelze docílit, dojde aspoň k trestu mlčením, neviděním, neslyšením, k vytvoření dojmu o jeho neexistenci.

Tolik a ještě víc jsem mínil vychrlit a v oněch pár televizních minutách pramálo se podařilo.

Ota Ulč

Spisovatel **Ota Ulč** (1930) žije od roku 1959 ve Spojených státech, kde přednáší na univerzitě v Binghamptonu.

MORGENSTERN VYSTAVUJE V LIBNI

IZRAEL OČIMA KAMERY A FOTOAPARÁTU je název poslední výstavy, kterou připravilo Sdružení SERPENS v prostoře synagogy Na Palmovce. Tentokrát uvádí výseč z bohaté činnosti renesančně košaté tvůrčí osobnosti, kterou je čtyřicetiletý **Oliver Malina Morgenstern**, dokumentarista, kameraman a režisér.

Turisté v pevnosti Masada (foto O. M. Morgenstern).

Výstava fotografií z Izraele nepřináší žádné senzace obsahové ani formální. Klidně by se mohla jmenovat *Všední Izrael bez patosu a vášní*. Barevné fotografie zachycují krásu izraelské přírody, bizarní geologické zvláštnosti kráteru Maktesh Ramon v Negevu nebo padesát metrů vysoké Šalamounovy sloupy v Národním parku Timna. Téměř povinné jsou i snímky světových rarit – Mrtvého moře a Genezaretského jezera. Morgenstern si také všímá místních lidských typů. Fotografie jsou klidné, bez napětí, ale přesto každá z nich má etnografickou vypovídací hodnotu. To vše doplňují žánrové obrázky odpočívajících rodin, tržišť, telavivské pláže, turistů v pevnosti Masada. Nesmíme zapomenout ani na historickou architekturu či památník Yad Vashem.

Prohlížíte si snímky a máte intenzivní pocit, že tu něco není v pořádku... Ale ovšem! Morgenstern nevyfotografoval ani jednu kaluž krve, chybí snímky vyhořelých autobusů po útocích sebevražedných atentátníků, nezachytil všudypřítomné vojáky, osady s vypálenými domy ani zničené vesnice severního Izraele po raketových útocích teroristů Hamásu. Dokonce zde chybí i tradiční fotografie krásné izraelské dívky ověšené zbraněmi… Samozřejmě že to vše Morgenstern viděl také. Důvod, proč tyto atraktivní náměty ignoroval, je velmi zajímavý a svým způsobem dnes i jedinečný. Chtěl ukázat Izrael jako místo krásné přírody a fascinující zemi, kde se nalézají posvátná místa tří světových náboženství, kde lze klidně a pokojně žít… Že tomu tak dnes není, je nepříjemná pravda, ale Morgenstern nám chce ukázat Izrael takový, jaký si jej přeje mít. Čistý, klidný, pokojný a mírový. Je to jeho právo, se kterým lze polemizovat, ale musíme je respektovat.

Součástí výstavy je i projekce cestopisného dokumentu Nové Cestománie *„Země jednoho Boha“*, na kterém pracoval se svou přítelkyní Darinou Krajákovou. I tento film je zbaven takřka všeho znepokojujícího, konfliktního či dokonce odpudivého. Krásné scenérie, fascinující historické památky, pestrá směsice nejrůznějších ras a náboženství, hektický život přeplněných tržišť přetékajících nádherným ovocem. Nelze utajit „náborovost“ filmu, a to že projekt je podporován izraelskou leteckou společností El Al. Je to ale naprosto v pořádku. Izrael, jediná demokratická výspa na Blízkém východě, bojuje i za nás, a je naší solidární povinností pomoci i tím, že do Izraele pojedeme, strávíme tam krásnou dovolenou nebo jen navštívíme přátele. Pokud tomu tento film napomůže, odvedli jeho tvůrci dobrou práci.

Autor výstavy Oliver M. Morgenstern hovoří s hudebním skladatelem Jaroslavem Vogelem.

Výstavu Izrael očima kamery a fotoaparátu Olivera Maliny Morgensterna a Dariny Krajákové lze zhlédnout v synagoze Na Palmovce, u východu ze stanice metra B Palmovka do 29. září t.r.

Foto a text Milan Kalina

Best of Morgenstern

Natáčel pro pořady ČT: Klekánice, Nadoraz, Ta naše povaha česká, Fakta.
V cyklu Dokumenty z ulice natočil: Rock fest 2000 USA, Michal Pavlíček bez kytary, Indián z Břevnova of Heaven (o Milanu Hlavsovi), Prezidentova račí chůze…
V cyklu Febia Nová cestománie: Afghánistán, Pákistán, Írán, Tádžikistán, Egypt, Izrael...

V roce 1999 založil dokumentární společnost Global Entertainment & Media, s.r.o.

XIII. LETNÍ SPORTOVNÍ DNY HAKOACH V DĚČÍNĚ

Letní sportovní hry byly založeny před třinácti lety právě v Děčíně jako Memoriál Jana Marka. Jsou největší akcí Sportovního klubu HAKOACH, který je nejvýznamnější židovskou sportovní organizací v České republice. Od roku 2002 se hry konají pokaždé v jiném městě ve spolupráci s místní židovskou obcí. Už byly v Plzni, Brně, Teplicích, Olomouci a Karlových Varech. Návratem do místa, kde byl klub založen, se připojujeme k oslavám stého výročí založení zdejší synagogy.

Uspořádání letošních her v Děčíně ve dnech 7.–9. září mělo být i uznáním a dárkem předsedovi místní židovské obce panu Ladislavu Poskočilovi. Bohužel se nemohl našich her zúčastnit, protože v té době reprezentoval naši republiku na mistrovství světa seniorů, kde obhajoval titul mistra světa v hodu oštěpem. Jeho zásluhou dnes září novotou synagoga rekonstruovaná z ruin. Předseda Poskočil nejenže dokázal takřka nemožné a synagogu zrestauroval, ale dokázal mnohem více. Vdechl do této budovy opět intenzivní kulturní a společenský život.

Hod ostěpem, vítězka Beata Bartošová.

Účastníky her přivítal v pátek v synagoze pan Achab Haidler a výklad ukončil modlitbami a požehnáním Šabatu. Poté si účastníci vyslechli pěkný koncert jidiš písní zpěvačky Hanky Frejkové doprovázené na kytaru Martinem Hromkem.

Druhý den ráno byly v krytých a klimatizovaných prostorách S centra slavnostně odstartovány první disciplíny. Na osmi bowlingových drahách měli ráno přednost turisté, aby stihli spojení do Hřenska, ale o patro níže už probíhaly soutěže ve volejbalu, squashi a malém fotbalu (2 x 2 hráči). Zápasy nabíraly na dramatičnosti a všech osm tříčlenných volejbalových družstev bojovalo ze všech sil. Obdobná situace byla na squashových kurtech, kde proběhla velká „bitva“ mezi pražskými a brněnskými sportovci.

I odpolední část programu byla úspěšná, přestože občasné přeháňky zahnaly sportovce do úkrytu. Na atletickém stadionu měl každý možnost vyzkoušet si několik disciplín královského sportu. Vyrovnané výkony předvedli Dan Braun a Petr Willheim v hodu oštěpem. Jejich hody se lišily jen o dva centimetry! Na vedlejších kurtech, souběžně s atletikou, bojovali tenisté, a poté následovalo plavání v 50 metrovém bazénu. I tady se bojovalo s maximálním nasazením.

Pak už byl čas převléct se do společenského oděvu a přesunout se do Domu dětí a mládeže přímo naproti místní synagoze. V průběhu večera, který nám zpříjemnila vynikající klezmerová kapela Létající Rabín, byly vyhlášeny výsledky ukončených disciplín. Každý účastník dostal pamětní medaili s vyobrazením synagogy a znaku Hakoach. Zvláštní ocenění a diplom dostal desetiletý Ondřej Nerad, který se v plavání mezi dospělými umístil na 4. místě. Velké pozornosti se zaslouženě těšila i Zuzana Neradová, která získala největší počet diplomů.

V neděli ráno soutěže pokračovaly urputnými boji ve stolním tenisu a také pokračovala tenisová soutěž. Vyhlášením vítězů posledních disciplín bylo veškeré zápolení ukončeno a sedmdesát sportovců se rozjelo do svých domovů.

Děkujeme celé děčínské obci, ale především předsedovi a jeho rodině, bez jejichž aktivní spolupráce by se hry nekonaly. Vybrané startovné, jak je již zvykem, Hakoach věnuje spolupořádající obci na další zvelebení synagogy – úpravu terasy.

Jedny hry úspěšně skončily, můžeme se tedy všichni těšit na další, v pořadí již XIV., které se budou konat druhý víkend v září příštího roku v Boskovicích.

Petr Wellemín

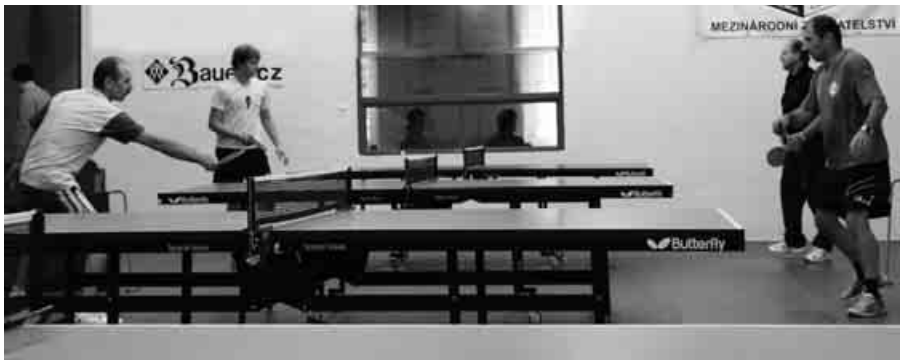

Stolní tenis: vpředu Jindřich Bauer a J. Wellemín; vzadu Schořík a Pavel Rubín.

Židovská obec v Praze
společenský sál, Maiselova 18

úterý 23. října v 15 hodin

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

Laterna Magika, Kinoautomat, televize, film, rozhlas.
Co mají společného? Jedno jméno a jednu osobnost:

JAROSLAVU PANÝRKOVOU

Pořad se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy

Změna programu vyhrazena

ŽIDOVSKÁ AGENTURA V ČESKÉ REPUBLICE – SOCHNUT
Jáchymova 3, Praha 1, 110 00
T - 224 810 099 F – 224 810 110 E – sochnut@volny.cz
www.sochnut.cz
הסוכנות היהודית לארץ ישראל - The Jewish Agency for Israel

Stejně jako v předchozích letech otevírá
Židovská agentura v České republice

kurzy moderní hebrejštiny

Ve školním roce 2007/2008 otevíráme celkem devět kurzů na různých úrovních – od úplných začátečníků až po pokročilé.

Všechny kurzy začínají v týdnu od 15. 10. 2007
v prostorách Lauderových škol, Belgická 25, Praha 2.

Výuka probíhá vždy 2x týdně v lekcích po 90 minutách,
celkem 60 lekcí za školní rok.

Zápis do kurzů se bude konat:
11. října od 15 do 20 h – Jáchymova 3, Praha 1
(případně 15. 10. od 16.30 h)

Zároveň bychom vás rádi informovali, že z rozhodnutí Židovské agentury v Izraeli přebírá pražská kancelář i aktivity Sochnutu na Slovensku.

Kontakty: Kancelář Sochnutu, Jáchymova 3,110 00 Praha 1
Telefony: 224 810 099, 224 810 110, Fax: 224 810 118,
E-mail: sochnut@volny.cz
Přihláška a rozvrhy: www.sochnut.cz/ulpan/

ŽIDOVSKÁ OBEC V BRNĚ

zakoupila na novou divadelní sezonu 2007/2008 celkem šest abonentek (čtyři ve skupině B2 a dvě ve skupině C2.) Jednotná cena každé vstupenky byla stanovena na 120 Kč. Abonentky si lze vyzvednout po zaplacení v pokladně obce od 4. 9. 2007.

Nejbližší představení:
SKUPINA C2 balet Korzár
Janáčkovo divadlo
22. 9. 2007 od 17 hodin

PIETNÍ AKTY

V úterý 16. října 2007 v 11 hodin na Novém židovském hřbitově na Vinohradech vzpomenou členové Terezínské iniciativy na zahájení deportací a uctí památku všech svých příbuzných a blízkých. Odpoledne, ve 14 hodin, budou položeny květiny u pamětní desky na zdi Parkhotelu. *(e.f.)*

HLEDÁM PAMĚTNÍKY,

kteří znali mého otce **JUDr. Stanislava Jiříka** (1915–1997), který pomáhal spoluobčanům v Praze během druhé světové války. Zmiňuje se o něm Oto Kraus v knize: *„Továrna na smrt“*. Děkuji, budu vděčná za každou vzpomínku.

Nina Krásenská (dcera), tel. 606 476 777, 241 413 765 (nebo vzkaz v knihovně ŽOP 226 235 051).

KULTURNÍ PROGRAM ŘÍJEN 2007

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856
www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz
(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

pondělí 1. 10. v 18 h: ***GILGAMEŠ – Mýtické drama o hledání věčného života.*** Meditace nad nejstarším eposem lidstva, nad jeho podobností světu Tanachu či nad jeho naprostou odlišností. Existenciální výzva k nám promlouvá přes tisíce let. **Mgr. Věra Tydlitátová, Th.D.**, vedoucí Centra blízkovýchodních studií Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a prof. **ThDr. Milan Balabán**, vedoucí Katedry religionistiky Evangelické teologické fakulty UK v Praze.

pondělí 8. 10. v 18 h: ***Nigun*** – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. **Věra Nerušilová** – zpěv, **Alexander Shonert** – housle, **Natalie Shonert** – klavír. *Vstupné 60 Kč*

úterý 9. 10. v 18 h: ***Ctibor Rybár: Do půlnoci času dost.*** Od sionistického mládí na Slovensku a ztráty rodiny i blízkých k maďarskému vězení, od diplomatické služby v komunistickém Československu k procesu s Rudolfem Slánským. Bývalý šéfredaktor nakladatelství Olympia, autor mnoha pragensií a spoluautor publikace Židovská Praha, vypráví a čte z připravované knihy svých vzpomínek.

čtvrtek 11. 10. v 18 h: ***Maimonidových třináct článků víry.*** Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona**. *Článek druhý: V naprosté věrnosti věřím, že Stvořitel, jeho jméno buď požehnáno, je jediný a z žádného hlediska není jedinosti jako je jeho, pouze on je náš Bůh, jenž byl, je a bude.*

pondělí 15. 10. v 18 h: ***Královna cembala.*** Povídání o životních osudech světoznámé cembalistky **Zuzany Růžičkové** a její vzpomínky na manžela, hudebního skladatele Viktora Kalabise a na další osobnosti hudebního světa.

úterý 16. 10. v 18 h: ***Co je to židovská kultura v Čechách a na Moravě a jak se jí vede?*** Diskuzní pořad **Petra Broda**. Debatují: **Leo Pavlát** (ředitel Židovského muzea v Praze), **Čestmír Huňát** (předseda sdružení Unijazz a koordinátor festivalu Boskovice), **Peter Györi** (místopředseda Federace židovských obcí), **Milan Kalina** (redaktor měsíčníků Obecní noviny a Maskil).

středa 17. 10. v 18 h: ***Holocaust na jižním Slovensku.*** Předseda Židovské náboženské obce v Nových Zámcích **Tomáš Lang** prezentuje svou knihu (spoluautorem je Sándor Strba). Obsáhlá publikace mapuje předválečnou historii Židů v Nových Zámcích a její tragické vyústění za druhé světové války i kontinuitu tamní židovské obce až do dnešní doby. Kniha vyšla nedávno ve druhém vydání maďarsky i slovensky. Uvádí sociolog **Fedor Gál**.

čtvrtek 18. 10. v 18 h: ***Nathan Moskowitz: Illuminated Synesthetic Symphonies*** – vernisáž výstavy pastelů a olejů s náměty biblickými i s motivy židovských svátků výtvarníka a profesora neurologie žijícího v USA. *Občerstvení*

úterý 23. 10. v 18 h: Koncert spojený s přednáškou na téma ***Osud židovských skladatelů J. Weinbergera a J. Simona*** – součást ***Weinberger Tour*** ke 40. výročí úmrtí Jaromíra Weinbergera (1896–1967). **František Brikcius** – violoncello, **Tomáš Víšek** – klavír. Zazní skladby J. Weinbergera, E. Schulhoffa, J. Simona a I. Kosíkové. *Vstupné 80 Kč*

středa 24. 10. v 18 h: ***Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl VIII. – Ester.*** Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Jak se změní vnímání hrdinky a jejího příběhu, když do procesu interpretace vstoupí ženy? A jaký dopad má tato skutečnost na životy dnešních žen a mužů, příslušníků židovsko-křesťanské kultury? Cyklus přednášek hebraistky **Mgr. Terezie Dubinové**.

úterý 30. 10. v 18 h: ***Mgr. Lenka Uličná: Škola tosafistů a česká identita.*** Výklad literárního žánru tosafot – doslova „dodatků" – jež jsou pokračováním talmudického halachického diskurzu. ***Mezi izolací a integrací: Dialog myšlenkových proudů judaismu 11.–18. století.*** Cyklus přednášek pedagogů a doktorandů z Ústavu Blízkého východu a Afriky a Ústavu filosofie a religionistiky Filozofické fakulty UK v Praze.

Není-li uvedeno jinak, je vstupné 20 Kč.

NEDĚLNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE:

14. října 2007 ve 14 h: ***Arje slaví Nový rok Proč Židé začínají rok již na podzim?*** Co je v knize, kterou Arje tak pozorně čte? A proč v ní nejsou obrázky? Přijďte Arjemu namalovat knížku. *Jednotné vstupné 40 Kč*

VÝSTAVY VE VKC:

Umění stát vzpřímeně/The Art of Remaining Upright – výstava barevných koláží a olejů výtvarnice **Jany Zimmer** žijící v USA. *Od 10. září do 15. října 2007.*

Nathan Moskowitz: Illuminated Synesthetic Symphonies – pastely a oleje s náměty biblickými i s motivy židovských svátků. *Od 19. října do 30. listopadu 2007. (Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost Po–Čt 10–16 h, Pá 10–15 h.)*

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 2. 10. v 19 h: ***„Tajbele s démonem a jejich autor" – přednáška o americkém židovském spisovateli polského původu Isaaku Bashevisi Singerovi***. Večerem provází **prof. PhDr. Antonín Přidal**.

pondělí 8. 10. v 19 h: ***„Weinberger tour" – koncert ke 40. výročí úmrtí židovského hudebního skladatele Jaromíra Weinbergera (1896–1967).*** Ve spolupráci se Židovskou obcí Brno. *Vstupné 50 Kč*

středa 10. 10. v 19 h: ***„Leo Perutz: Noc pod Kamenným mostem" 1/8 (1997)*** – dramatický seriál z rudolfinské Prahy. **Režie Hana Kofránková.**

úterý 16. 10. v 17 h: ***„Židovka aneb Žonglování se životem"*** – divadelní představení **Divadla Kufr**. *Vstupné 30 Kč*

neděle 21. 10. v 15 h: ***Nedělní program „Rozinky a mandle":*** O nesmírné potopě světa – jak se přiblížil konec lidstva, o vybudování Archy a záchraně všech zvířat i rostlin. Povídání spojené s malováním, dílna pro rodiče s dětmi od 4 let. *Vstupné 30 Kč*

pondělí 29. 10. v 19 h: ***S „Alexander's Ragtime Bandem" pod „Modrým nebem".*** Další díl z cyklu Hudebníci z diaspory uvede **Jan Beránek**.

Není-li uvedeno jinak, je vstupné 20 Kč.

V říjnu je v sále možné zhlédnout kresby ***Heleny Pavlacké „Vzpomínka na synagogu"****. Zachycují Novou brněnskou synagogu zbořenou v letech 1985–1986.*

Oba sály jsou přístupny vždy 20 minut před zahájením programu. 15 minut po začátku programu není vstup do Vzdělávacího a kulturního centra povolen.

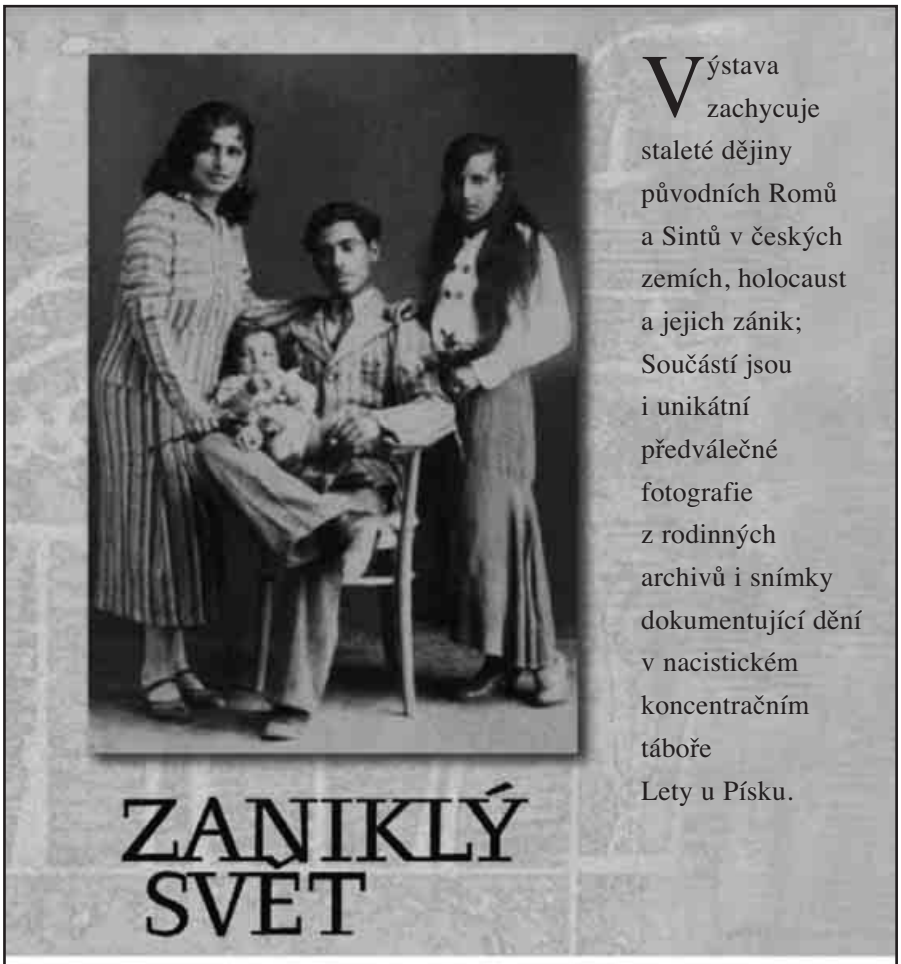

Výstava zachycuje staleté dějiny původních Romů a Sintů v českých zemích, holocaust a jejich zánik; Součástí jsou i unikátní předválečné fotografie z rodinných archivů i snímky dokumentující dění v nacistickém koncentračním táboře Lety u Písku.

Fotografická výstava původních českých Romů a Sintů

6.–29. 9. 2007
Národní galerie – Veletržní palác (Dukelských hrdinů 47, Praha 7) otevřeno denně mimo pondělí od 10 do 18 h, vstup volný

Masorti Česká republika vás zve na cyklus přednášek

„Praktický průvodce židovskou náboženskou praxí pro každého“

vždy ve 2. patře v budově ŽOP, Maiselova 18, od 18.00 do 19.30 h

Program:

11. 10. Talit a tfilin

1. 11. Amida

15. 11. Birchat ha-Mazon

29. 11. Zvláštní ši'ur věnovaný Chanuka aneb „proč Chanuka není svátek“

Upřesňující informace na www.masorti.cz

NADACE ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE

vyhlašuje výběrové řízení

na rok 2008 pro poskytnutí grantů na projekty zaměřené na zachování a rozvoj židovské kultury na území České republiky v těchto oblastech:

a) záchrana a obnova židovských movitých památek,
aa) které tvoří součást sbírkového a knižního fondu Židovského muzea v Praze a jsou v užívání židovských obcí, jež jsou členy Federace židovských obcí ČR a mají sídlo v České republice, a to na základě smlouvy uzavřené s Židovským muzeem v Praze, nebo si tyto předměty židovské obce hodlají od Židovského muzea v Praze zapůjčit;
ab) které nejsou součástí sbírkového a knižního fondu Židovského muzea v Praze, ale představují významný projev kultury židovské pospolitosti v České republice.
b) uspořádání a vytvoření technických podmínek pro kulturní, výchovnou nebo vzdělávací akci (trvalá expozice, dočasná výstava, přednášky, semináře), jejichž cílem je seznámit veřejnost s dějinami a kulturou židovské diaspory na území České republiky, a které jsou pořádány židovskými obcemi (uvedených výše v odst. aa/) ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze;
c) vydání publikací (např. výstavních katalogů, informačních, vzdělávacích a jiných tiskovin) přímo souvisejících s jednou ze shora uvedených činností.

Nadace přispívá, vzhledem ke svým omezeným finančním možnostem, spíše na menší projekty nebo přispěje menší částkou v rámci spolufinancování.

Podrobné informace o grantovém řízení lze získat v referenčním centru Židovského muzea v Praze, U staré školy 1, 110 00 Praha 1 v době od 9.30 do 15 hodin nebo na e-mail: nadacezovp@volny.cz u p. Jany Kosákové, Jáchymova 3, Praha 1, popř. na internetu: http: www.jewishmuseum.cz. Na vyžádání mohou být podmínky výběrového řízení zaslány e-mailem. Termín pro podání žádostí o grant je 30. listopadu 2007. K později podaným žádostem se nepřihlíží. Žádost je nutno podat na formuláři nadace, který je k dispozici k vyzvednutí na shora uvedených místech, v opačném případě se nebude k podané žádosti přihlížet.

LITERATURA *NEJEN* S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Nejkrásnější voják rakousko-uherské armády, dobrodruh, tulák, muž, který znal Lenina, Hitlera, Mussoliniho, Goebbelse, přítel Lva Trockého, osvětimský vězeň, židovský básník, autor německých veršů **HUGO SONNENSCHEIN** píše z mírovské trestnice dopis Rudolfu Slánskému…

Toto atraktivní doporučení z knižní obálky nemůže nechat nikoho chladným a doslova „nutí" knihu otevřít. Je to literární fikce nebo skutečnost? Oboje v románovém, napínavém příběhu, který, domnívám se právem, nemá v naší literární zkušenosti obdobu. Kdo je vlastně Hugo Sonnenschein-Sonka?

Sonka (1889–1953), německy píšící židovský básník a rodák z Kyjova, se s oblibou vyskytoval na místech, kde se schylovalo k mimořádným událostem, k povstáním a vzpourám, agitoval proti stalinským procesům, mnohokrát byl ve vězení. Setkal se s Mussolinim, Hitlerem, Leninem, Goebbelsem, dopisoval si s Trockým. Mezi českými básníky měl mnoho přátel a známých (Březina, Deml, Šrámek, Neumann aj.). Ivan Olbracht v Rozpravách Aventina (1929) napsal: „Se Sonnenscheinem jsme uzavřeli na léta vřelé přátelství, jehož jednotlivé fáze mohu dnes velmi dobře sledovat ve svém románu Podivné přátelství herce Jesenia.

Nejobšírnější kapitolu své knihy – o německy píšících spisovatelích z Čech a Moravy nazvané Böhmische Dörfer – věnuje známý německý publicista Jürgen Serke právě Sonkovi. Píše o něm jako o oběti politického procesu, inscenovaného už v roce 1947. Podle Serkeho musel být „odklizen", protože znal pravdu o Fučíkovi.

Kniha Jiřího Kamena vychází především z autentického Sonkova dopisu Rudolfu Slánskému, který psal na Mírově v době, kdy si odpykával trest za údajnou kolaboraci s nacisty. Kamenův román je svědectvím o neobyčejném životě židovského básníka a dobrodruha, který dokázal přežít všechny peripetie složité doby i vlastní nápady, jimiž provokoval ideologie všech možných establishmentů, a zemřel přirozenou smrtí – byť ve vězeňské cele. Skutečný Sonka, stejně jako ten románový, jako kdyby zároveň žil i nežil. Stopy, které zanechal, vypovídají ze všeho nejvíc o tom, že byl celý život na útěku před skutečností i před sebou samým.

Jiří Kamen, HUGO, 321 str., Nakladatelství Prostor, Praha 2004

Poslední knihou **Romana Cílka**, jednoho z nejplodnějších autorů literatury faktu a zakladatele Klubu autorů literatury faktu (KALF), je publikace s názvem ***Vyvolenci bohů…?*** s podtitulem ***aneb čím se platí za genialitu***. Autor si vybral osm jedinečných osobností s velmi dramatickými až tragickými životními peripetiemi. Někteří z nich zvolili dobrovolnou smrt, jiní přišli o své blízké a jiní se zas uštvali ve službě vyšším cílům. Hledáme-li určitý leitmotiv, který jednotlivé postavy (vzdálené od sebe často i několik století) spojuje, pak je to nepochybně absence štěstí. Čtenář se může přesvědčit, jak rozdílné a současně i podobné mohou být osudy Komenského, Pasteura, Muchy, Schweitzera, Čapka, Hemigwaye, Ortena či Zweiga. Ničemu se nevyhýbající pohled na životní a tvůrčí osudy těchto osmi význačných mužů staví před čtenáře zásadní otázky smyslu a naplnění života. Osvědčený autor dokázal i v této knize prezentovat svůj pohled na osudovou determinaci slavných osob způsobem čtivým a atraktivním. Jedno ale nutno této knize či spíše jejímu autorovi vytknout. Mezi jeho výběr se nedostala ani jedna žena. Není však vyloučeno, že si je autor tohoto nedostatku vědom a ke knize chystá i ženský pendant. Nechme se překvapit!

Roman Cílek, VYVOLENCI BOHŮ…?, 149 str., Nakladatelství MarieTum, Praha 2007

Demokracie a spravedlnost. Dva pojmy denně skloňované v nejrůznějších souvislostech. Můžeme je rozebírat ve smyslu politologickém i filozofickém, můžeme se uchylovat k historickým příkladům, ale nic nemůže nahradit autentické, konkrétní kauzy, které byly řešeny zcela nedávno a ve kterých můžeme na mnohé otázky dostat odpověď.

V tom nám pomůže kniha jednoho z nejznámějších amerických právníků, která dává čtenáři nahlédnout do způsobu aplikace práva v USA, ukazuje použití právnické strategie a taktiky, ale zejména vypráví dramatické události doprovázející nejznámější soudní spory posledních let, které se staly zvratem v historii amerického soudnictví, a to z pozice jejich účastníka.

Jeho vzpomínky líčí, kromě jiných, slavný spor antimonopolního úřadu s nejbohatším mužem planety Billem Gatesem – United States versus Microsoft a kauzu, kterou si jistě všichni vzpomínáme – počítání volebních hlasů na Floridě při posledních amerických prezidentských volbách – Bush versus Gore.

Vztah justice, demokracie a podnikatelské sféry je žhavým tématem i u nás. Debaty o tom, zda jsme, či nejsme právním státem, postrádají mnohdy širší rozhled. Tato kniha může napomoci pochopit, o jaké zásady se opírá vláda Spojených států, pokud zasahuje do sféry velkého byznysu, může ukázat, že i v zemi, kde je soukromé podnikání zcela nedotknutelné, existuje potřeba mnohé věci regulovat a chránit tak zájmy všech obyvatel. Zajímavá a poučná kniha, kterou ocení právníci i laici.

David Boies, VE SLUŽBĚ SPRAVEDLNOSTI, 552 str., Baronet, Praha 2006

V záplavě kafkovské literatury je tato nabízená publikace zjevem výjimečným. Autorem totiž není žádný renomovaný kafkolog, literární vědec či jiný intelektuál. Spisovatelem je tu František Xaver Bašík (1878–1963), který se v roce 1892 učil příručím v pražském obchodě s krátkým zbožím, který patřil otci Franze Kafky. Své vzpomínky psal jako stárnoucí muž v letech druhé světové války a jeho vztahy s Kafkovou rodinou byly ukončeny jeho vyučením. Paměti jsou vzácným pramenem primárních informací nedotčených pozdějšími interpretacemi, jež tak často zkreslují vzpomínky Kafkových současníků, kteří se dožili jeho uznání a slávy. Bašík je navíc bystrý pozorovatel a jeho vzpomínky jsou psány živým, svěžím jazykem. Umožňují nahlédnout do všedního života v obchodě i do života rodiny Kafkových, jenž byl soustředěn kolem dění ➤

v obchodě také proto, že obojí v té době spojovala jedna adresa – Celetná č. 3.

Ze vzpomínek vystupuje výrazně sympatická osobnost Julie Kafkové, která je duší obchodu, poznáme přísného, ale spravedlivého šéfa Hermanna Kafku a je tu i malý zvídavý Franz. Rozhodně tyto paměti nepotvrzují negativní obraz Kafkova otce, jak byl vylíčen ve dnes již světoznámém Dopisu otci.

Bašíkovy paměti by byly cenné, i kdyby v nich nebylo o Kafkovi ani zmínky. Poskytují totiž velmi barvitý dokument o životě a práci obyčejných lidí v Praze před sto lety. Autentický dokument je totiž psán jedním z nich, což je poměrně vzácný zdroj relevantních informací o tehdejší době.

František X. Baštík, VYUČIL JSEM SE U KAFKŮ, 352 str., Prostor, Praha 2004

Jací jsou obyvatelé hrdého Albionu neboli Spojeného království Velké Británie a Severního Irska? Víme, že nosí deštníky, pijí pivo bez pěny a jejich kuchyně je pro většinu obyvatel kontinentální Evropy trestem. Jsou to vesměs slušní, poněkud uzavření lidé se smyslem pro suchý humor a spravedlnost. Někteří z nich jsou ale také postrachem fotbalových stadionů a jejich kruté výtržnosti mají na svědomí desítky obětí na životech. Britové stáli u kolébky mnoha kolektivních i individuálních sportů, jsou vášniví lovci a milují sázky. Nade všechno si váží poctivého soupeření, které vyjadřují slovy fair play.

Jeremy Paxman (1950) se narodil v Leedsu, vystudoval univerzitu v Cambridge a byl investigativním novinářem v Belfastu.V roce 1977 začal pracovat v BBC a po deseti letech se stal zahraničním korespondentem v Libanonu, Africe a Jižní Americe. Je velmi populární, dá se říci, že je skutečnou televizní hvězdou, jednou z nejvýraznějších osobností BBC. Je autorem mnoha knih, např. Friends in High Places, The political Animal nebo Fish, Fishing and the Meaning of Life. V té, kterou vám představuji, se zabývá krizí identity současného anglického národa s břitkostí a vtipem – kniha nic nedluží pověstnému anglickému humoru, který má v českých zemích tolik nadšených obdivovatelů. Je to jedna z nejlepších knih, kterou můžete o Angličanech číst. Vřele doporučuji do vlastní knihovny nebo jako dárek, který bude oceněn.

Jeremy Paxman, ANGLIČANÉ – PORTRÉT NÁRODA, 355 str., Academia, Praha 2006

Tereza Spencerová (1965) se nenarodila jako žena! Po Fakultě žurnalistiky UK působila v ČTK i jako korespondent pro Blízký východ v Káhiře, později v české redakci časopisu Reader's Digest Výběr. Pro časopis Reflex psala pravidelné sloupky, přeložila knihu amerického transsexuála Leslie Feinbergera Pohlavní štvanci (G+G, 2000), spolupracovala s časopisem Mladý svět a v roce 1998 byla u zrodu občanského sdružení TransForum, první oficiální organizace translidí v postkomunistických zemích.

Drobná publikace s nápaditou obálkou Juraje Horvátha s názvem Jsem tranďák! zavádí čtenáře do světa, o kterém jsme velmi málo informováni. Autorka velmi otevřeně mapuje celý problém transsexuality z nejrůznějších úhlů, počínaje krátkým historickým exkurzem, přes hledání vlastní definice, prožitá ponížení, potíže s úřady, až k vytoužené svobodě pohlavního „já". Argumenty Spencerové jsou vážné, seriózní a nelze nad nimi jen mávnout rukou. V době, kdy se sexuální menšiny dožadují svých nezadatelných práv a touží po rovnoprávnosti s většinovou společností, je zapotřebí mnoho informací k tomu, aby byly rozptýleny mnohdy divoké, ale zcela neopodstatněné výhrady vůči takto orientovaným spoluobčanům. Skutečná demokracie je pouze tam, kde jí mohou využívat i nepatrné menšiny, tam, kde společnost se před těmito problémy nejen neuzavírá, ale naopak všemožně usiluje o integraci.

Tereza Spencerová, JSEM TRANĎÁK!, 124 str., Nakladatelství G + G, Praha 2006

Vládnoucí totalitní systémy během své půlstoleté vlády záměrně nepřály rozkvětu encyklopedické literatury. Tyto režimy nashromáždily za léta takové množství tabuizovaných jmen a událostí, byly ignorovány celé vědecké obory a z pamětí lidí se cílevědomě gumovaly vzpomínky na kdysi celonárodní organizace a jejich význam. V takové době nebylo možné vydávat encyklopedie, které by lidem nebyly pro smích.

Po roce 1989 byl tento nedostatek nahrazován nejrůznějšími encyklopedickými projekty, ale nikoliv všechny bylo možné označit za seriózní. Přesto se tato literatura začala objevovat na trhu ve stále větším zastoupení a v poslední době si lze už pomalu i v této oblasti vybírat.

Velmi dobrým počinkem je překlad Slovníku spirituality italských autorů Stefana de Fiores a Tullo Goffiho v péči Karmelitánského nakladatelství. Slovník obsahuje 111 monograficky zpracovaných hesel a rejstřík zahrnuje 1 500 tématických okruhů, které byly zpracovávány 64 renomovanými autory. Hesla jsou zpracována s ohledem na poslední úroveň vědeckého poznání a reflektují aktuální problémy dnešní doby. Jsou podrobnou analýzou tématu, slovník je systematický a přehledný. Je dobré, že je doplněn původními texty českých autorů a odkazy na další vazby, převážně z humanitních oborů. Profesionálním i amatérským zájemcům, kteří se pohybují v oblasti humanitních věd, poskytne slovník velmi cenné informace.

Stefano de Fiores, Tullo Goffi, SLOVNÍK SPIRITUALITY, 1 295 str., Karmelitánské nakladatelství, Praha 2006

Mňau! Vítáme vás ve světě elegantních koček, pyšných kocourů, něžných kočiček a hravých koťat. V příručce pro chovatele nazvané **Kočka hravá společnice** nalezneme prakticky všechno, co potřebujeme o tomto čtyřnohém příteli lidí znát. Seznámíme se s jejich anatomickou stavbou a tělesnými zvláštnostmi, poznáme prakticky všechna chovaná plemena a budeme se divit, kolik jich existuje. Dozvíme se také vše o jejich chování, nalezneme zde pravidla soužití s tímto něžným tvorem a také vše potřebné, co bychom měli znát v péči o jejich zdraví od základního vyšetření a prevence, až po poruchy chování i choroby stáří Autorem publikace je světově proslulý dr. Bruce Fogle, který je majitelem uznávané londýnské veterinární ordinace.

Dr. Bruce Fogle, KOČKA HRAVÁ SPOLEČNICE, 287 str., Knižní klub, Praha 2006

Milan Kalina

STO LET DĚČÍNSKÉ SYNAGOGY

V neděli 1. září 1907 desítky židovských rodin ve svátečním tmavém oblečení míří v tehdejším dvojměstí Děčín–Podmokly k synagoze. Chudší přicházejí pěšky, zato s početnými rodinami, bohatší pak jedou v kočárech. Koně jen těžce zdolávají kopec Bergstrasse, dnešní Žižkovy ulice. Přijíždí i několik aut, ale ta se pokouší vyjet marně. Zůstávají parkovat v Teplické ulici.

Představitelé obce vítají příchozí už před synagogou. Muži s pokrytými hlavami vcházejí hlavním vchodem, ženy se ubírají postranním a po točitých schodech stoupají na galerii. Žasnou nad krásou interiéru, nad svatostánkem i nad lustrem obřích rozměrů z kamenickošenovské sklárny, zhotoveného z nejčistšího olovnatého křišťálu. Zatímco ženy na balkóně sledují, jak je která oblečena, muži usedají do širokých vyřezávaných lavic, umístěných ve dvou řadách po dvanácti. Do každé lavice se jich vejde pět až šest. Místa jsou zaplněna do posledního. Na koho nezbylo místo, stojí podél zdi.

Slavnostní ceremoniál je v plném proudu. Dostavují se vzácní hosté. Vládního komisaře zastupuje vrchní komisař dr. Kinkel. Přítomen je i vedoucí hejtmanství, státní rada Svoboda, okresní školní inspektor Endler, předseda okresu W. E. Gröschl i se svým zástupcem panem Seidlem, starosta Parthen, vládnoucí podmokelské radnici, a zástupce starosty města Děčína Schmidt s většinou členů rad obou měst. Účastní se i ředitel Spořitelny, také ředitel pošty, okresní zvěrolékař dr. Brasch, vrchní policejní komisař šlechtic Gabler von Adlesfeld, dále ředitelé škol, kazatel profesor dr. Kisch, vrchní učitel v Praze (titul pro ředitele některých škol), který zastupuje pražskou židovskou náboženskou obec. Zástupce tu mají i židovské obce z Ústí nad Labem, České Lípy, Teplic a odjinud.

Po chorálu templového sboru se slova ujímá předseda obce Adolf Pächter a děkuje všem, kteří se zasloužili o výstavbu synagogy, zejména pak svému zástupci panu Braunerovi, předsedovi Spolku pro stavbu templu, panu Pickovi, představenému dobročinné organizace Chevra kadiša (Pohřební bratrstvo). Děkuje předsedkyni Izraelského svazu žen v Čechách paní Hofmannové a především pak vrchnímu rabínovi Freundovi, jenž od svého příchodu do Děčína – Podmokel podněcoval touhu po výstavbě synagogy, zasazoval se o podporu stavby až do zdárného završení díla a dnešnímu zasvěcení synagogy.

Templový sbor zpívá „Nebi vzdáváme věčnou slávu“, rabín Freund zažíhá věčné světlo. Předčítá se část Tóry a rabín v závěrečném proslovu zdůrazňuje: „Tento den je nejvyšším, jaký může obec oslavit. Ne pro pýchu a slávu, ale na počest Nejvyššího, toho, který nový templ vytvořil. Je posláním nově otevřené synagogy udržet víru pro budoucí generace.“ Poté rabín svěřuje chrám pod ochranu císaře a duchovních všech církví, městských otců, učitelů i všeho občanstva Děčína–Podmokel. Následuje další modlitba, která je tentokrát věnována císaři a dvojměstí Děčín–Podmokly. Na závěr zní hymna. Slavnost končí, kočáry i auta se rozjíždějí k domovu.

Tolik dobový kronikář. V neděli 2. září 2007 se scénář opakuje. Desítky rodin ve svátečním i méně svátečním míří opět do kopce k děčínské synagoze. Někteří se tu snaží zaparkovat automobily, ale to je opravdu těžké. Nemůže za to jen strmost ulice, všechna místa jsou již totiž dávno obsazena. Dnešní Žižkova ulice, dříve s příznačnějším názvem Bergstrasse, se k parkování zkrátka moc nehodí.

Představitelé obce vítají příchozí už před synagogou. Vévodí jim Vladimír Poskočil, bez kterého by se nejen nekonala dnešní slavnost, ale bez kterého by se synagoga nedočkala své obnovené slávy, jak ostatně o chvíli později uvnitř nezapomene připomenout ani jeden slavnostní řečník. Uvnitř již muži s pokrytými hlavami, i ti s nepokrytě nepokrytými, i dnes opět žasnou nad krásou interiéru. Je až neuvěřitelné, jak se synagoga

z šedé ruiny proměnila v zářivý architektonický skvost, jemuž dodal lesku i nově navržený interiér. Vévodí mu téměř secesní motiv slunce nad oltářem.

Ještě před pár lety tu smutně postávali pan Marek a pan Markovič a říkali si, co by se dalo kdyby... A panu Markovičovi se stále nějak nezdálo, že by se měla zbourat ošklivá cihlová zeď, zakrývající áron ha kodeš. „Vždyť jsme tady po válce vždycky pálili svíčky.“ Jenomže to bylo poté, co už byla synagoga používána jako skladiště a k tomu účelu surově zmrzačena.

Ano, také dnes tu jsou vzácní hosté – zástupce izraelského velvyslance Ziv Kulman, starosta Děčína Vladislav Raška, starostka České Lípy Hana Moudrá, zástupce kraje, židovských obcí a také dva rabíni, Tomáš Kučera a Ronald Hofberg, kteří společně vedou bohoslužbu, která je součástí slavnostního ceremoniálu. Jsou tu i hosté z nedaleké drážďanské židovské obce, předsedkyně paní Goldenbogen, a mnoho dalších. Možná, že by se v obecenstvu našel i ten ředitel pošty nebo zvěrolékař. A všichni opěvují píli a nasazení všech, kteří se zasloužili na obnově „chrámu“, hlavně Vladimíra Poskočila. Ten září štěstím, jeho vize se naplnila, takovýhle úspěch zažil naposled, když se stal seniorským mistrem světa v hodu oštěpem.

Místo templového sboru je tu tentokrát něco komornějšího – Hanka Frejková a písničky z jejího nového CD „Dire Geld“. Dokonce se křtí. Co na tom, že jsme v synagoze, je zkrátka jiná doba a všichni to chápou jako symbol uvedení do života, i když rabíni by raději viděli obřízku. Tenhle osud potkává i knihu o rekonstrukci děčínské synagogy.

Jak se praví v závěru dobového textu: „...je posláním [...] synagogy udržet víru v budoucí generace.“ Nezbývá tedy než popřát děčínské synagoze a její židovské obci, aby to nadcházející století bylo méně dramatické než to uplynulé.

Tomáš Kraus, foto Jitka Oltová

Věstník Maskil – registrace MK ČR č. E 14877
Vydává židovská kongregace Bejt Simcha, přidružený člen Federace židovských obcí ČR, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, Česká republika, IČO: 61385735, tel./fax: 222 251 641, 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz. Maskil vychází měsíčně za laskavé podpory Ministerstva kultury ČR, Federace židovských obcí v ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu a The Dutch Humanitarian Fund (JHF). Zájemci mohou přispět na vydávání věstníku libovolnou částkou na bankovní účet: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol: 88888 (5x8). Redakce: Milan Kalina, Kateřina Weberová. Redakční rada: Michal Foršt, Jitka Nováková. Ilustrace: Lucie Lomová. Předtisková příprava a tisk: Typografické studio Trilabit, s. r. o., Vodičkova 36, Praha 1. Uzávěrka tohoto čísla 10. 9. 2007. ***Uzávěrka příštího čísla 1. 10. 2007.***